

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**Historie československého volejbalu do roku 1945
(bakalářská práce)**

Autor práce: Jaroslav Liška

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Tlustý

České Budějovice, 2015

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA

PEDAGOGICAL FACULTY

DEPARTMENT OF SPORTS STUDIES

**The history of czechoslovak volleyball till 1945
(graduation theses)**

Author: Jaroslav Liška

Supervisor: Mgr. Tomáš Tlustý

České Budějovice, 2015

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce: Historie československého volejbalu do roku 1945

Jméno a příjmení autora: Jaroslav Liška

Studijní obor: Tělesná výchova a sport (jednooborové)

Pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu PF JU

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Tlustý

Rok obhajoby bakalářské práce: 2015

Abstrakt:

Tato bakalářská práce pojednává o historii volejbalu v období mezi světovými válkami v Československu. Volejbal vznikl zásluhou Williama George Morgana v USA roku 1895. Tato nová hra si rychle vydobyla popularitu a začala se šířit z USA do dalších zemí světa. Do Československa se volejbal dostal roku 1919, a to díky organizaci YMCA. Z předkládané práce se dozvíme, jak se volejbal v Československu šířil pomocí armádních kurzů a vysokoškolského sportu. O jeho šíření a zpopularizování se však rovněž značně zasloužili tehdejší významní tělovýchovní funkcionáři, a to např. Josef Amos Pipal, Josef František Machotka, J. W. Yonger, Bohučest Škarda, František Miloslav Marek či Lewis William Riess. Volejbal tak začala v meziválečném Československu pěstovat řada organizací, jakými byly YMCA, YWCA, ČOS, DTJ, RTJ či FPT. Nezanedbatelnou roli v rozvoji a šíření volejbalu sehrály v Československu také trampské osady. Popularita volejbalu v průběhu 20. a 30. let neustále rostla. Jeho vývoj nezastavila ani druhá světová válka, která ho pouze zpomalila a připravila o řadu skvělých hráčů.

Klíčová slova: volejbal, Československo, hráči, funkcionáři, YMCA, Sokol.

Bibliographical identification

Title of the graduation thesis: The history of czechoslovak volleyball till 1945

Author's first name and surname: Jaroslav Liška

Field of study: Physical Education and Sport (single-subject)

Department: Department of Sports Studies PF JU

Supervisor: Mgr. Tomáš Tlustý

The year of presentation: 2015

Abstract:

The thesis is focused on history of volley-ball in period between Worlds war in Czechoslovakia. Volley-ball has arisen due to William G. Morgan in USA in 1895. This new play had quickly obtain a popularity and had expanded from USA to other countries of the World. To Czechoslovakia the volley-ball got in 1919, thanks to organization YMCA. In this thesis we'll make out how volley-ball was expanded via courses of army and sport activities on universities. On expanding and popularization of volley-ball had a big credit officials in that period, especially Josef Amos Pipal, Josef František Machotka, J. W. Younger, Bohučest Škarda, František Miroslav Marek or Lewis William Reiss. In Czechoslovakia between worlds wars the volley-ball was used by many organizations, for example YMCA, YWCA, ČOS, DTJ, RTJ or FPT. A big role for development of volley-ball in Czechoslovakia played the tramp's camps too. The popularity of volley-ball in period 1920s and 1930s had still grown. His development was not stopped neither during the 2nd World War which only slowed down this development and deprived of many good players.

Keywords: volley-ball, The Czechoslovakia, players, officials, YMCA, Sokol.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Podpis studenta

Datum.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Tomáši Tlustému za cenné rady a velkou podporu při jejím zpracování. Také bych chtěl poděkovat za ochotu historikovi Zdeňku Vrbenskému, který mi potvrdil informace, týkající se některých historických dat.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Metodologie	10
2.1 Cíl, úkoly a předmět práce	10
2.2 Metody zpracování	11
2.3 Rozbor pramenů a literatury	11
3 Charakteristika a stručný vývoj pravidel volejbalu	17
3.1 Charakteristika volejbalu	17
3.2 Vývoj pravidel volejbalu do roku 1945	17
4 Vznik, vývoj a šíření volejbalu do světa	22
5 Vznik a vývoj volejbalu v Československu (1918 -1945)	24
5.1 Počátky volejbalu v Československu.....	24
5.2 První organizace volejbalu v Československu.....	26
5.3 Vývoj volejbalu v organizaci YMCA a YWCA.....	30
5.4 Vývoj volejbalu ve FPT, RTJ a navázání mezinárodních vztahů	31
5.5 Středoškolský a Vysokoškolský sport	31
5.6 Vývoj volejbalu v Sokole.....	33
5.7 Vznik volejbalu žen	33
5.8 Volejbal v Trampském hnutí	34
5.9 Přehled všech mistrů republiky Československa do roku 1945	35
6 Rozvoj volejbalu na jednotlivém území Československa.....	38
6.1 Rozvoj volejbalu v Čechách	38
6.2 Rozvoj volejbalu na Moravě a Slezsku.....	45
6.3 Rozvoj volejbalu na Slovensku.....	48
6.4 Rozvoj volejbalu v Podkarpatské Rusi	52
7 Závěr	54
Seznam použitých zkratk	56
Prameny a literatura	57
Seznam příloh	60

1 Úvod

Tato práce pojednává o historii československého volejbalu od roku 1918 do roku 1945.

Volejbal vznikl v USA roku 1895, kdy jej vymyslel William George Morgan, člen sdružení YMCA a absolvent Springfield College v Massachusetts (USA). Dlouho se hrál v USA jako rekreační hra. Roku 1900 se začal šířit do světa. Na evropský kontinent začal pronikat v průběhu první světové války kolem roku 1917, kdy se dostal na území Francie, kam připutoval díky americké armádě. Odtud se dostal do pobaltských států, ze kterých se šířil dále.

V Československu se poprvé volejbal objevil těsně po skončení války roku 1918 zásluhou organizace YMCA, konkrétně tělovýchovného ředitele YMCA Josefa Amose Pipala. Vliv na jeho počáteční šíření měla i Československá armáda, v níž se na rozvoji volejbalu podíleli kapitán Josef František Machotka, instruktor J. W. Yonger i J. A. Pipal z YMCA. Volejbal šířili pomocí atletických armádních kurzů, kde byl doplňkovou hrou.

Počet hráčů v průběhu let neustále vzrůstal, proto již roku 1921 vznikl při organizaci YMCA „volejbalový svaz“, který tyto hráče sdružoval. Roku 1924 již nabýval tolika hráčů, že administrativně nestačil, proto vznikl oficiální svaz spojující volejbal a basketbal - Československý volejbalový a basketbalový svaz (ČVBS). Roku 1926 ČVBS registroval 900 hráčů a to byla pouhá desetina z tehdejších klubů. Byly organizovány v mnoha dobových organizacích, například ve sdružení YMCA, po boku vysokých škol, v Sokole, v Trampském hnutí, DTJ (Dělnická tělovýchovná jednota). Tyto organizace spadaly pod ČVBS, až na družstva České obce Sokolské (ČOS) a Trampské volejbalové ligy, které pořádaly vlastní soutěže. Teprve po vzájemné dohodě ČVBS s ČOS roku 1933 a sjednocení Trampské volejbalové ligy s ČVBS roku 1936, dovršil volejbal v Československu republikové celistvosti.

Přibližováním se druhé světové války docházelo kolem roku 1938 k zákazům Československých tělovýchovných spolků nacistickým Německem. Těmito spolky byly například ČOS, DTJ a Orel. Za války docházelo k útlumu všech sportovních aktivit, včetně rozpadu organizovaných družstev. Postižen byl i volejbal, kde docházelo k úpadku jeho šíření. Válka si vyžádala mnoho obětí i v řadách volejbalistů. Důsledkem toho bylo, že se některá družstva po ukončení války roku 1945 již neseskupila. Po válce však volejbal zažíval ještě většího rozmachu než před ní.

Roku 1949 se volejbal dočkal prvního mistrovství světa, které se konalo v Československu. Největšího možného uznání však dosáhl až roku 1964, kdy byl zařazen na olympijské hry.

Tuto práci jsme si zvolili z důvodu toho, že nám tento sport vždy imponoval. Publikace pojednávající o volejbalu se přitom o jeho počátcích v Československu zmiňují spíše epizodicky. Z tohoto důvodu se pro nás stalo toto téma určitou výzvou.

V druhé části naší práce se budeme věnovat stanovenému cíli práce, stanoveným metodám výzkumu a zvolenému plánu k získávání relevantních informací. V závěru kapitoly budeme podrobně analyzovat rozbor získané literatury.

V třetí části se již budeme konkrétně věnovat volejbalu ve výše uvedené době, kde bude popsána charakteristika volejbalu a vývoj používaných pravidel do roku 1945.

Čtvrtá část práce bude pojednávat o vzniku, vývoji a šíření tohoto zajímavého sportu do nejrůznějších částí světa.

V páté části této bakalářské práce se již budeme primárně zabývat vznikem, vývojem a šířením volejbalu na území Československa v rozmezí od roku 1918 do roku 1945. Zde budou popsány úplné počátky volejbalu na našem tehdejší území a také organizace, které tento sport od jeho počátku zastřešovaly. Následně budou tato organizační sportovní sdružení podrobně analyzována, budou popsána místa v tehdejší Československu, kde tyto organizace pěstovaly volejbal a organizovaly volejbalové turnaje. V další části bude popsán vztah tohoto nově rozvíjejícího se sportu s masově rozšířeným tělovýchovným hnutím Sokol, který tento sport přijal mezi další své provozované sporty. V další části této kapitoly se ještě budeme věnovat vzniku ženského volejbalu v Československu, v neposlední řadě uvedeme vztah velice v té době rozšířeného trampského hnutí k tomuto sportu. Závěrem páté kapitoly uvedeme sportovní tabulky vítězů pořádaných volejbalových mistrovství Československa do roku 1945, v kategoriích mužů, žen a deblových dvojic.

Šestá kapitola se bude podrobně zabírat rozvojem volejbalu v jednotlivých oblastech tehdejšího Československa, podle základního rozdělení na Čechy, Moravskoslezsko, Slovensko a v neposlední řadě bude zmapována činnost i na Podkarpatské Rusi.

2 Metodologie

2.1 Cíl, úkoly a předmět práce

Cílem této historicky zaměřené bakalářské práce bylo za pomoci co největšího množství relevantních historických pramenů, dobových periodik, sbírek, archivních fondů a dostupné literatury, zpracovat historii československého volejbalu do roku 1945. Jelikož se jednalo o poměrně velké území, bylo třeba se zabývat jednotlivými oblastmi, ve kterých byl volejbal pěstován, popularizován, nebo na vzestupu, ale i v začátcích.

Jedním z úkolů této bakalářské práce bylo zjistit a zpracovat co nejvíce informací týkající se spolků, svazů, federací a různých dobových organizací, ve kterých se československý volejbal hrál a rozvíjel. Dalším úkolem bylo shromáždit data a zmínky o hraných, či pořádaných utkáních, ať už na republikové nebo mezinárodní úrovni.

Práce byla kvůli přehlednosti rozdělena do několika částí. První část je zaměřena na charakterizování volejbalu jako takového a vývoj jeho pravidel do roku 1945. Druhá část přibližuje vznik volejbalu v USA a jeho šíření do světa. Třetí část analyzuje počátky a vývoj volejbalu v Československu v jednotlivých organizacích, jakými jsou YMCA, YWCA, ČOS, FPT, RTJ, vysokoškolský sport a Trampské hnutí. Dále obsahuje tabulky s vítězi všech konaných mistrovství Československa. Čtvrtá část se věnuje rozvoji volejbalu v jednotlivých oblastech Československa.

Z hlediska věcného se předmět práce týká historie volejbalu. Z hlediska územního se předmět práce zbývá především Československem a okrajově pak Spojenými státy. Zároveň zmiňuje i státy, do kterých se volejbal dostal ještě před vznikem Československa. Z hlediska časového se předmět práce zabývá obdobím mezi dvěma světovými válkami. Tento rámeček však byl epizodicky překročen, a to směrem ke vzniku volejbalu v 90. letech 19. století.

2.2 Metody zpracování

Prvními kroky ke zpracování byly návštěvy Národního archivu v Praze, Národní knihovny, Vědecké a Akademické knihovny v Českých Budějovicích a různých webových stránek. Zde jsme shromažďovali všechny dostupné a potřebné informace z různých dobových pramenů, periodik, literatur.

Postupně jsme si shromažďovaná data utříďovali v časové posloupnosti a vlastní obsahové návaznosti. Poté jsme nashromážděná a utříďená data vkládali do naší práce.

Dále jsme pátrali po datech, která nám pomáhala doplnit mezery v časových posloupnostech.

Práce sleduje vývoj volejbalu na poměrně velkém území. Volejbalové události probíhaly na území Československa naráz v několika časových rovinách. To znamená, že zde bylo nutné zachytit historii, která se odehrála na mnoha místech v téže době. Vše jsme se snažili zmapovat ve vztahu k časové ose. Československo jsme rozdělili na jednotlivá menší území, a to na české, moravskoslezské, slovenské a podkarpatské. Na těchto územích jsme data utříďovali pomocí severních, jižních, východních, západních a středních oblastí.

K tomu jsme využili synchronního přístupu k historickému vývoji. Navíc jsme využili také přístupu diachronního, pomocí kterého se zachycují události, které se odehrály pouze na jednom místě od doby nejstarší po dobu nejnovější.

Pomocí tohoto přístupu byl zachycen nástin historie volejbalu do jeho vzniku v USA roku 1895, po vznik volejbalu v Československu roku 1918.

Vzhledem k tomu, že jsme popisovali události tak, jak se odehrály v závislosti na čase, je nutné konstatovat, že jsme rovněž využili progresivní metodu.

2.3 Rozbor pramenů a literatury

Vzhledem k dokumentačnímu charakteru práce jsme věnovali velkou pozornost zpracování archivních fondů, regionálních periodik, tištěných pramenů a literatury.

Při zpracování této bakalářské práce jsme narazili od počátku na problém, kdy v dostupných písemných materiálech ke stanovenému časovému období bylo málo uvedených relevantních informací k rozvoji volejbalu v Československu (ČSR). Převážně mnoho dostupných informací se týkalo vzniku volejbalu jako takového, kde

byly zjištěné informace uvedeny v obecné rovině, kdy se málo věnovaly podrobnému popisu věci.

Dále jsme se při zpracování dostupných relevantních informací potýkali s problémem, kdy v různých písemných materiálech nebyla uvedena shodná data. Jednalo se například o vznik volejbalových organizací, dále jsme narazili na nepřesnosti ve jménech osob a dobových volejbalových termínech. Při řešení těchto problémů bylo nutné jít více do hloubky, kdy jsme byli nuceni vyhledat starší dokumenty, ze kterých jsme získali relevantní informace.

Dobové informace jsme dohledávali z archivů ve vědecké knihovně v Českých Budějovicích, v národním archivu města Prahy, a dále byly důležitým zdrojem elektronické archiválie, dostupné v internetových zdrojích.

Z důvodu potvrzení platnosti historických dat a obohacení této práce jsme oslovili Zdeňka Vrbenského, který je důležitým archivářem Českého volejbalového svazu, data o volejbale shromažďuje dlouhodobě, dále je sjednocuje a v nemalé míře veřejně publikuje.

V Národním archivu v Praze, Archivu hl. města Prahy a Vědecké knihovně v Českých Budějovicích jsme se zaměřili na organizaci YMCA. Z jejich fondů jsme pak čerpali informace o funkcionářích tohoto mezinárodního sdružení. Nalezli jsme zde také mnoho almanachů táborů YMCA (Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936, Almanach tábora YMCA Sázava 1932, Zdobnice: Almanach tábora Křesťanského sdružení mladých lidí (Y.M.C.A.) v Hradci Králové 1935 – 1939, Almanach sportu na rok 1924 – 1937). Z nich jsme se dozvěděli o organizace tamních sportovních aktivit, konání přátelských zápasů ve volejbale, ale i jiných sportech. V některých byly i zmínky o materiální výbavě táborů či spolků, také se v nich čas od času objevovala jména ať už hráčů, nebo funkcionářů.

Nevynechali jsme ani dobová periodika například (Cvičitel: příloha věstníku sokolského, roč. 1921 – 1947, Jihočeský sportovní týdeník, roč. 1922 – 1941, Nová tělesná výchova, roč. 1927 – 1937, STAR, roč. 1931 – 1932, Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I. v Českých Budějovicích, roč. 1927 – 1939). Na závěr jsme prošli také pár dobových pravidel a porovnávali změny, ke kterým došlo. Zkombinováním těchto postřehů a díky literatuře Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, jsme zpracovali celou kapitolu zabývající se vývojem volejbalových pravidel v meziválečném období.

V dobových periodikách a přílohách časopisu České obce sokolské, jsme mnoho o odbíjené nenalezli. Občas se v nich objevila zmínka o výsledku z volejbalového zápasu, a to navíc v článku vymezeném pro atletiku. Vůbec jsme v těchto přílohách nenalezli samostatné články o odbíjené.¹

V ročnících *Nová tělesná výchova*,² jsme dohledali pár zajímavých a užitečných věcí pro naši práci. Byly zde informace o pořádání valných hromad volejbalu, pozvánky na dobové zápasy, výsledky mistrovství, novinky ve volejbalu a podobné informace.

Po prostudování *Almanachů sportu* na rok (ročníků 1923 až 1930),³ jsme našli v čísle z roku 1926 zajímavý článek psaný Josefem Antonínem Firstem,⁴ který pojednával o stavu volejbalu té doby. Z tohoto článku jsme získali mnoho zajímavých údajů a užitečných informací. Další přínosný článek byl hned v následujícím ročníku 1927. Ten byl napsán Václavem Velkoborským a převážně potvrzoval text psaný J. A. Firstem z předchozího ročníku. V ostatních ročnících již žádný článek volejbalu věnován nebyl, ročníky obsahovaly pouze stopová množství informací o volejbale, jako například výsledky konaných mistrovství ČSR a jiných soutěží.

V ročnících 1931 až 1937 *Almanachu sportu a tělovýchovy* na rok jsme se nedověděli mnoho, neboť zde byly pouhé zmínky o volejbale. Ale na co zajímavého jsme tu narazili, byly výsledky mistrovství republiky z předchozího roku. Nenalezli jsme je však ve všech ročnících. Později jsme výsledky dohledali díky jiným literaturám.⁵

V periodikách *Zpravodaj* jsme našli také několik doplňujících informací do naší práce, nebylo jich však mnoho. Vyskytovaly se zde informace spíše o volejbalových jubilantech, nikoli však o samotném vývoji volejbalového sportu.

Knihu *Odbíjená teorie a didaktika bychom* pro přínos této práci hodnotili spíše kladněji. Zmiňuje totiž dobové organizace, ve kterých se volejbal tehdy hrál. Bohužel je zde napsán pouhý nástin této volejbalové historie. Z důvodů, že nenahlížela pod pokličku těchto dobových organizací, jsme museli pátrat v jiných druzích literatur, abychom tyto chybějící data rozšířili. Přesto pro nás byla tato literatura přínosná.⁶

¹ *Jihočeský sportovní týdeník*, roč. 1922 – 1941., *Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I. v Českých Budějovicích*, roč. 1927 – 1939., *Cvičitel: příloha věstníku sokolského*, roč. 1921 – 1947.

² *Nová tělesná výchova*, roč. 1927 – 1938.

³ *Almanach sportu: na rok*, roč. 1923 – 1930.

⁴ U tohoto článku je uváděn pod jménem Joe Firat. Jedná se pravděpodobně o překlep.

⁵ *Almanach sportu: na rok*, (1931-1937).

⁶ Kaplan, O. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Vzhledem k tomu, že se mnoho volejbalových publikací zmiňovalo o roce sjednocení volejbalového svazu s basketbalovým svazem roku 1924, nahlédli jsme proto i do literatur o basketbalu.

Kniha Košíková: teorie a didaktika neměla pro nás sice žádný přínos z historie volejbalu, ale narazili jsme na jednu nepřesnost ohledně sjednocení těchto dvou svazů. Tato publikace uváděla založení a sjednocení těchto svazů roku 1921, to jsme nemohli nechat jen tak bez povšimnutí. Pátrali jsme po vysvětlení této nepřesnosti.⁷

Hned první internetový odkaz o založení Československého basketbalového svazu, byl v rozporu s touto knihou. Po porovnání i s jinými publikacemi, jsme narazili na toto datum i v knize Sportovní hry.⁸

Při usilovném pátrání po správném datu v historicky starších publikacích, bylo uváděno spojení těchto dvou svazů až roku 1924. Z toho jsme nakonec usoudili, že to byly nejspíše mylné informace jednoho z dřívějších autorů, z kterých jiní autoři dále čerpali a rozšiřovali tak mylné informace dál. Tuto informaci jsme dále považovali za chybnou a bezpředmětnou.⁹

Publikace Teorie a didaktika volejbalu nám mnoho nových informací nedodala,¹⁰ jelikož se jednalo téměř o totožný přepis z knihy Odbíjené teorie a didaktika,¹¹ až na několik drobných úprav. Spíše se jednalo o aktualizované vydání.

Dílo Padesát let československé organizované odbíjené popisuje vznik volejbalu od útlých začátků v Československu a shromažďuje různé spisy od dobových funkcionářů i hráčů, kteří byli právě u tohoto zrodu. Nalezli jsme zde pár použitelných dobových fotografií, které jsme dodali do příloh. Tuto knihu musíme zařadit mezi ty bohatší zdroje volejbalového dění v Československu. V tomto zdroji byl popisován vývoj volejbalu v jednotlivých oblastech, dokonce jsme zde našli i výsledky pořádaných mistrovství republiky. Dále tu byly výsledky větších soutěží, jakými byly mistrovství světa, ale ty bohužel nespádaly do obsahu naší práce. Byla tu i spousta

⁷ Dobrý, L., & Velenský, E. (1987). *Košíková: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

⁸ Tábořský, F. (2004). *Sportovní hry*. Praha: Grada, s. 80, a

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A1_basketbalov%C3%A1_federace

⁹ Shodou okolností se tento rok shoduje se založením prvního volejbalového svazu YMCA, to může být důvodem omylu nebo záměny tohoto data.

¹⁰ Buchtel, J., et al. (2005). *Teorie a didaktika volejbalu*. Praha: Karolinum.

¹¹ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

zajímavostí okolo pradávného dění ve volejbalu. Zpracování této knihy bylo přehledné a dobře organizované.¹²

Z publikace *Dějiny Trampingu* od Boba Hurikána jsme získali několik málo nových a doplňujících informací o hraní trampského volejbalu a vzniku trampské volejbalové ligy. Jinak kniha neobsahovala samostatnou kapitolu věnovanou volejbalu, byly v ní pouhé zmínky. Text byl zaměřen spíše na seznámení s trampskými osadami. V samostatných kapitolách se objevila pouze jiná témata, týkající se lukostřelectví a vodáctví. Ačkoli jsme toho o volejbalu nenalezli mnoho, získali jsme důležitou informaci, a to takovou, že volejbal byl první trampskou hrou, hranou v přírodním prostředí, což bylo po přečtení knihy asi nejzajímavější. Bohužel tato kniha neměla rejstřík ani obsah. Důsledkem toho byla špatná orientace v knize, museli jsme se doslova prokousávat pro nás nepotřebným materiálem od začátku, až do konce.¹³

Publikace *Historie pražského volejbalu 20. století* nám potvrdila a doplnila fakta nejen z oblasti Prahy, ale i celorepublikového vývoje volejbalu.¹⁴ Opět jsme zde našli tabulku, obsahující všechny vítěze dobových mistrovství republiky, kterou jsme potřebovali porovnat s našimi záznamy, získanými ze všech prostudovaných čísel *Almanachů* na rok a tabulkou z knihy *Padesát let československé organizované odbíjené*. Zde dochází k rozporu v letopočtu zahájení prvního mistrovství republiky ve volejbalu mužů. V této publikaci je na straně 3 datováno od roku 1923, kdežto v *Padesát let československé organizované odbíjené* se toto mistrovství datuje od roku 1924. V několika dalších zdrojích datovali první mistrovství ČSR od roku 1924. Po elektronické korespondenci s autorem jsem obdržel informaci, která potvrzovala konání prvního mistrovství republiky roku 1924 a místem konání byla Olomouc. Z toho plynulo, že se jednalo pouze o náhodný překlep autora. I když v několika publikacích byla zmínka či tabulka zmiňující první mistrovství dokonce o rok dříve (1922).

Jeden z těchto zdrojů, který nám vyvracel, ale i potvrzoval, že se mistrovství Československa oficiálně konalo až roku 1924, byla kniha *Odbíjená* od Františka Stibitze. V tabulce mistrů republiky na straně 331 uvádí F. Stibitz jednotlivá MR od roku 1922, ale na straně 328 uvádí hraní prvního MR roku 1924.¹⁵ I přes pár nepřesností

¹² Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.

¹³ Hurikán, B. (1990). *Dějiny Trampingu*. Praha: Novinář.

¹⁴ Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20 století*. (1919-1999).

¹⁵ Tuto odchylku můžeme vysvětlit pouze tak, že tyto dvě mistrovství byla konána za starého svazu YMCA, o kterém se nedochovaly písemné dokumenty.

pro nás publikace měla obrovský přínos, zejména ve vývoji volejbalových pravidel. Také musíme pochválit autora za velmi pěkné a přehledné zpracování. Po analýze této publikace jsme měli opět mnoho dat k doplnění a porovnání s doposud nashromážděnými daty.¹⁶

Z internetových zdrojů jsme získali také spousty zajímavých nových doplňujících a potvrzujících informací, nejvíce ze zveřejněných článků obecních kronik a podobných jinak nedostupných materiálů. Sem tam se také objevil vzpomínkový životopis nějakého dobového hráče, který vzpomínal na svá mladá aktivní léta, věnovaná volejbalovým hrám. Tento zdroj je zajisté nejbohatším zdrojem na dobové fotografie.

¹⁶ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia.

3 Charakteristika a stručný vývoj pravidel volejbalu

3.1 Charakteristika volejbalu

Volejbal je kolektivní, nenásilná a bezkontaktní míčová hra. Hraje se o dvou družstvech s jedním míčem odbíjeným přes síť. Tato síť rozděluje hřiště na dvě stejně velké poloviny. V této hře se hraje na body, družstvo, které první dosáhne stanoveného počtu bodů, vítězí. Tato hra se pyšnila svou oblibou nejen v Československu, ale i ve světě. Původní záměr hry byl určen pro udržování kondice sportovců v zimních měsících. Z toho plyne, že byl určen pro tělocvičny, ale díky jednoduchosti a nenáročnosti na výbavu, se dá lehce přenést i do venkovního prostředí. Stačí natáhnout místo sítě pouze provaz mezi dva stromy a hrací plocha je připravena. Je univerzální i v počtu hráčů, pokud nejde o oficiální zápas. Díky těmto vlastnostem si brzy našel cestu i k hráčům, kteří ho využívali a dodnes využívají pro zábavu, rekreační požitky například u vody, v táborech, školách i na jiných podobných místech. Díky těmto hráčům se rychleji dostával do podvědomí ostatních lidí a dosahoval tak rychlejšího rozmachu. Jak se postupně hra vyvíjela, tak s ní stoupaly i nároky na dovednosti. Cílem této síťové hry je překonat družstvo soupeře nejen v herních dovednostech, ale i v síle celku, a to v rámci pravidel.

Hraním této hry dochází ke zlepšování bystrosti, postřehu a prostorové orientace. Neméně důležité je navazování mezilidských vztahů a zlepšování kolektivních vlastností lidí při hře. Při neustálém vzpažování dochází k posilování všech svalů v oblasti hrudníku, ramen a horních končetin.¹⁷

3.2 Vývoj pravidel volejbalu do roku 1945

Úplně prvními oficiálně tištěnými a vydanými pravidly se stala pravidla v Cameronově článku o volejbale v časopise Physical Education.

Ve znění (již přeloženém):

„Od r. 1896 dostává volejbal herní strukturu v podobě pravidel hry, které uveřejňuje J. J. Cameron:

¹⁷ Nová tělesná výchova, 1927/1928, s. 109 - 110.

1/ Hra sestává z deseti směn.

2/Směna je: a) jedno podání na každé straně, tj. když jeden hráč každé strany odehraje své podání; b) když tři hráči nebo více hráčů odehrají na každé straně svá podání. Hráč podává tak dlouho, než je vyřazen ztrátou míče.

3/ Hřiště je 25 stop široké a padesát stop dlouhé (7,65 m x 15,33 m).

4/ Síť je dvě stopy široká a 24 stop dlouhá (0,61 m x 8,22 m).

Výška sítě je 6 stop a 6 palců od země (1,98 m).

5/ Podání. Podávající hráč stojí jednou nohou na zadní čáře. Míč musí být udeřen rukou. K podání jsou určeny dva pokusy. Při podání musí míč letět alespoň 10 stop (3,05 m), driblink není povolen. V případě, že se míč při podání dotkne sítě a skončí v poli soupeře, je počítán jako dobrý pokus, pokud se ho jeden ze spoluhráčů dotkl. Letí-li takový míč mimo soupeřovo pole, nemá již podávající druhý pokus.

6/ Míč je gumová duše krytá kůží nebo plátnem. Obvod nemá být menší než 25 palců a větší než 27 palců (63,5 cm – 68,58 cm) a nesmí vážit než 9 a více než 12 uncí (255,15 g – 340,2 g).

7/ Každé dobré podání, které není vráceno, nebo nevrácený míč ve hře druhou stranou se počítá jako bod pro stranu podávající. Družstvo dosahuje bodu, jen má-li podání, udělá-li chybu při vrácení míče, znamená to ztrátu podání.

8/ Míč, který narazí (dotkne se) na síť, s výjimkou prvního podání, se počítá jako mrtvý míč.

9/ Míč na čáře se počítá jako mimo hřiště.

10/ Může hrát libovolný počet hráčů. Dotkne-li se hráč sítě, je míč mrtvý. Držení míče je zakázáno. Míč, který se odrazí od jakéhokoliv předmětu vně hřiště zpět od hřiště, je dobrý (je ve hře). Driblink je dovolen na 4 stopy (1,2 m) od sítě.¹⁸

Po postupném pronikání volejbalu do všech světových stran nabýval volejbal mnoha možných tvarů. Některé země si upravovaly pravidla podle svého obrazu, jiné následovaly americká oficiální pravidla. Evropská a americká pravidla se snažila tvořit hru pro kolektiv, nikoli pro jednotlivce, aby nedošlo k tomu, že jeden hráč bude schopen hrát proti celému družstvu. Proto zde vzniká i pravidlo střídání v podávání a točení se hráčů v poli, dále pravidlo zákazu blokování míče hráči ze zadních řad.

Naproti tomu ve volejbale Dálného východu se žádná takováto omezení neaplikovala. Byl ponechán volný průběh hry a vynikala tak individualita hráčů. Hrál

¹⁸ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 9.

se zde ve větším počtu hráčů, konkrétně v devíti. Bylo i o něco větší hřiště, jeho rozměry dosahovaly 22 m × 11 m. Síť dosahovala do výšky 2,3 m u mužů a 2 m u žen, které měly hřiště o rozměrech 18 m × 9 m.¹⁹

Z důsledků vyšších výkonů se musela měnit i pravidla, aby volejbal zůstal stále bezpečnou a kolektivní hrou. Změny těchto pravidel nutily hráče ke zlepšování se v různých dovednostech.

Nejdůležitější změny pravidel v historii volejbalu:

„Nejdůležitější změny v pravidlech v průběhu rozvoje hry se udály takto:

r. 1910: *Síť se zvyšuje na 2,13 m. Hraje se do 21 bodů. Míč, který dopadne na čáru hřiště, je dobrý. Míč, který se dotkne předmětu mimo hřiště, je mrtvý. Dribling je zakázán.*

r. 1912: *Hřiště je 10,66 m široké a 18,28 m dlouhé. Výška sítě 2,28 m, šířka sítě 0,91 m.*

r. 1917: *Výška sítě 2,44 m. Set končí po 15 bodech.*

r. 1918: *Družstvo má 6 hráčů.*

r. 1921: *Je zavedena střední čára.*

r. 1922: *Míč smí být hrán jen 3x na každé straně sítě. Hráči zadní řady nesmějí smečovat.*

r. 1923: *Hřiště je 9,14 m široké a 18,28 m dlouhé. Při rovnosti bodů 14-14 končí set dvěma po sobě dosaženými body.*

r. 1925: *Při rovnosti bodů 14-14 zvítězí družstvo, které dosáhne o dva body více než soupeř.*²⁰

Vývoj pravidel v Československu byl převážně ovlivňován právě těmito pravidly. Prvními pravidly v Československu, byl předklad pravidel od Agathona Hellera z roku 1920.²¹ Zde byly uvedeny rozměry hřiště 60 × 35 střeviců, dále šířka sítě 3 střevice a horní okraj sítě dosahoval do výšky 8 střeviců.²² Míč byl podobný míči na kopanou, byl však o něco lehčí a měkčí, mohl být plněn vzduchem nebo senem. Hrál se na dva vítězné sety ze tří. Počet bodů, do kterých se hrálo, mohl být předem domluven, jinak bylo podle standardu 15 nebo 21 bodů. Hráčů muselo být minimálně šest v poli, kde se střídali točením o podání. Při zahájení podání vždy podávající hráč musel vykřiknout

¹⁹ Stibitz, F. (1958). *Sportovní hry VII: Malá encyklopedie sportovních her*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 128.

²⁰ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 319-320.

²¹ Tato pravidla byla zpracována podle přednášky J. F. Machotky.

²² Jelikož byla tato pravidla přeložena z cizojazyčných pravidel, tak byly míry uváděny ve střevicích. Jeden střevec se rovnal délce jedné stopy. Dnešní stopa má délku = 30,48 cm.

své číslo a míč se při podání nesměl dotknout sítě. Míč se nesměl odbítet pěstí nebo dvakrát za sebou stejným hráčem, a nesměl se chytat ani házet.²³

Další pravidla, která se zde objevila, byla Klenkova letáková pravidla, která byla převzatá převážně z amerických pravidel. Byla o dost podrobnější než pravidla A. Hellera. Zde již byly míry přizpůsobeny Československu a rozměry byly zapisovány v metrech. Rozměry hřiště byly nejprve zaokrouhleny na 20 m × 10 m a výška sítě 2 m. Později rozměry hřiště zaokrouhlili na 18 m × 9 m a výšku sítě na 2,4 m. Dále se kapitáni mohli domluvit, zda se při podání hráči budou povinně střídát, nebo budou podávat libovolně. Mohli se také domluvit, zda budou podávat z území vyhrazeného pro podání, nebo z libovolného místa. Hrál se do domluveného počtu bodů, pokud se nejednalo o závodní utkání, ve kterém byl trvale ustanovený bodový strop nebo časové omezení.²⁴ Objevuje se tu nové pravidlo chyby, a to dopomoc stažením sítě. Dále při dosažení půle zápasu si týmy měnily strany. Nesmělo se sahat do pole soupeře a odbítet míč jakoukoliv jinou částí těla než rukou. Družstvo mohlo hrát v 6 až 9 hráčích. Roku 1924 tuto možnost Klenka změnil na neměnných 6 hráčů v poli. Hrál se stejně jako v A. Hellerových pravidlech na dva vítězné sety ze tří. Jeden set se hrál do 15 bodů. Dále se od tohoto roku mohlo hrát jakoukoliv částí těla od pasu výše, při hře přes síť se však muselo hrát dlaní. Jsou tu povoleny pouze tři doteky v jednom poli. Byl pouze jeden hlavní rozhodčí, nebo jeden hlavní rozhodčí a dva pomezní. Při podání se musel míč nadhazovat.²⁵

Roku 1925 přišla Šimonova pravidla, která povolovala rozměry hřiště 18 m × 9 m nebo 20 m × 10 m. Výška sítě dosahovala 2,42 m. Tato pravidla prvně v historii Československa stanovila váhu míče 35 dkg. V případě hraní na čas byla stanovena délka setu na 15 minut a v případě hraní na body se mohla hrát malá, obyčejná, nebo velká hra.²⁶ Při dosažení nerozhodného stavu,²⁷ musel být rozdíl o dva body. Objevuje se zde časoměřič. Naopak se tu neobjevují trestné body a zavádějí se zde tresty vyloučení.²⁸

Rokem 1926 vstupují na území Československa mezinárodní pravidla vydaná NAAF. Tato pravidla byla směrodatná i pro Československo. Byly zde opět nepatrně

²³ Heller, A., & Machotka, J. F. (1925). *Americké hry*. Praha: Ministerstvo národní obrany, s. 76.

²⁴ Bodový strop byl 21 bodů na hru a časové omezení bylo 15 min na hru. Jeden zápas se hrál na 3 hry.

²⁵ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 320.

²⁶ Tyto hry se hrály, malá hra do 10 bodů, obyčejná do 15 bodů a velká do 21 bodů.

²⁷ Nerozhodný stav byl při malé hře, když měli oba týmy po 9 bodech, při obyčejné hře po 14 bodech a při velké hře po 20 bodech.

²⁸ Tyto tresty byly buďto do konce zápasu, nebo mírnější trest do konce setu.

pozměněny rozměry hřišť, které se mohly pohybovat v rozmezí 18,3 m × 9,1 m až 27,5 m × 13,75 m. Síť měla být metr široká a její výška 2,44 m. Míč měl váhový rozsah od 198 g až 283 g. Změna se týkala ještě bodování hry, kde se hrál set do 15 bodů. Poslední výraznou změnou v pravidlech tohoto roku bylo, že při smečování nesměl hráč končit s úderem na soupeřově polovině.

Roku 1928 se dostavila pravidla Františka Miloslava Marka, která byla pouze lehce pozměněna. Povolil 6 náhradníků v družství. Při nerozhodnosti za stavu 14 bodů, se set dohrával do rozdílu dvou bodů ve výsledku a bylo zakázáno smečování z druhých řad. K hlavnímu rozhodčímu přibyl jeden pomocný. F. M. Marek roku 1931 poupravil tato pravidla. Nebylo v nich mnoho změn. Nejvýraznější změnou byl zákaz střídání hráče, který již jednou v setu střídal. Dále zde měly ženy ustanovenou výšku sítě 2,3 m. Úplnou novinkou, kterou F. M. Marek přidal, byla pravidla pro hru dvojic. Ta se lišila krom počtu hráčů velikostí hřiště, které bylo dvakrát menší než normální, což bylo 9 m × 9 m. Dalším důrazným rozdílem v pravidlech pro hru dvojic, byla možnost přesahovat přes síť a přešlapovat pod sítí, a to pokud nešlo o útok na soupeře, nebo bránění ve hře soupeři.²⁹

Po boku svazových pravidel vycházela i pravidla sokolská, která byla shodná se svazovými. Snad jediným rozdílem mezi těmito pravidly bylo, že za vyloučeného hráče nemohl nastoupit náhradník.

Do roku 1945 se již pravidla nijak rapidně neměnila. Pouze v úpravách počátku čtyřicátých let se upustilo od držení svých pozic. Blokování tedy mohly provádět i zadní řady.³⁰

²⁹ Stibitz, F. (1958). *Sportovní hry VII. Malá encyklopedie sportovních her*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 127.

³⁰ Stibitz, F. (1958). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 322.

4 Vznik, vývoj a šíření volejbalu do světa

Hra volejbal údajně vznikla koncem 19. století na území Severní Ameriky, konkrétně v USA roku 1895 zásluhami Williama George Morgana, člena tehdejší organizace YMCA a zároveň absolventa Springfield College v Massachusetts, který natáhl tenisovou síť do výšky šesti stop a šesti palců. Přes tuto nataženou síť nechal odbíjet hráče basketbalový míč.³¹ Dále existují tvrzení, která přisuzují vznik této hry chicagským hasičům, kteří hráli tuto hru přes natažený provaz, a to pro zkrácení volných chvilí, když se zrovna „nic nedělo“.³²

Ať už je pravda jakákoli, zvítězilo tvrzení o W. G. Morganovi, který je dnes považován za „otce“ volejbalu. Tato hra byla vymyšlena pro tělocvičny. Jednalo se o odbíjení míče přes nataženou síť na soupeřovu polovinu, kterému družstvu spadl míč na zem, to trátilo na druhé družstvo bod. Zpočátku tuto hru nazval z neznámých důvodů „mintonette“.

První pokusy byly s míčem na košíkovou, však docházelo k mnohačetným zraněním, zejména prstů. Míč na košíkovou byl moc těžký, a to bylo důvodem, proč z něho vyndal pouze duši a zkoušeli hrát pouze s ní.³³ Zde však narazil na opačný problém, že míč byl moc lehký a pomalu padal. Tyto důvody ho vedly k zhotovení speciálního míče na zakázku u firmy Spalding. Tento míč byl zhotoven podle speciálních propočtů a vyhovoval plně pro tuto hru. Tato hra se poté hrála na Morgenově škole po boku košíkové a handbalu.³⁴

Roku 1896 byla hra „mintonette“ předvedena na konferenci ředitelům organizace YMCA a na popud profesora tělesné výchovy Alfreda Thompsna Halsteda přejmenována na volejbal z anglického spojení „to vollej the ball“. Tohoto roku byla uveřejněna první volejbalová pravidla a byl uveden první volejbalový článek v časopise *Physical Education* od J. J. Camerona.³⁵

Prostřednictvím organizace YMCA se šířil volejbal do celého světa. Jako první se roku 1900 dostal od sousední Kanady. Zajímavostí je, že stejného roku se dostal volejbal i do vzdálené Indie, která dnes patří mezi země s nejstaršími volejbalovými

³¹ Tlustý, T. (2014). Nástin historie volejbalu v československé YMCA do roku 1939. *Česká kinantropologie*, 18(4), s. 44-59.

³² Dostál, P., et al. (2010). *Volejbalová metodika. Počátky volejbalu*. Dostupné z <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie/> (28. 11. 2014).

³³ Na stránce - <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie/> (28. 11. 2015), byla uváděna gumová duše z fotbalového míče.

³⁴ Stibitz, F. (1958). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 20.

³⁵ Buchtel, J. et al. (2005). *Teorie a didaktika volejbalu*. Praha: Karolinum, s. 15.

tradicemi. Dále se volejbal šířil do středoamerických a jižních států. Na Kubu volejbal dorazil roku 1905, do Peru a na Filipíny 1910. Do Uruguaye se volejbal protřel roku 1912, kde byla mimo jiné roku 1915 založena úplně první volejbalová federace na světě. Roku 1913 se volejbal dostal do Číny³⁶ a dočkal se i zařazení do programu „Her dálného východu“,³⁷ které byly pořádány na Filipínách v Manile.³⁸ Do evropských zemí se volejbal dostal díky americkým armádám, které přišly po vstupu Ameriky do války na evropská území. Zde se dostává prvně do Francie, odtud se však moc nešíří. V šíření tohoto sportu byly úspěšnější baltské státy - Lotyšsko, Litva a Estonsko. Roku 1919 se dostává volejbal do Československa.³⁹

³⁶ Zde se hrál ve větším počtu hráčů v jednom družstvě. Tento počet se pohyboval mezi 12 - 16 hráči. Stejný počet hráčů používali i Japonci a pár okolních zemí.

³⁷ Tyto „Hry dálného východu“, byly první místní olympijské hry, jak uvádí literatura Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 20.

³⁸ Demetrovič, E. et al. (1988). *Encyklopedie tělesné kultury (p-ž)*. Praha: Olympia, s. 302.

³⁹ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 20 - 21.

5 Vznik a vývoj volejbalu v Československu (1918 -1945)

5.1 Počátky volejbalu v Československu

Po utichnutí zbraní a skončení bojů první světové války roku 1918 a po vzniku Československa, vzrostla chuť ke sportování vůbec. Ze zahraničí se dostalo do Československa mnoho nových sportů a her, a to převážně ze Spojených států amerických.⁴⁰ Jednou z těchto her byl právě volejbal, který zanedlouho jednoznačně patřil mezi ty nejoblíbenější.⁴¹ Hraní těchto amerických her bylo zásluhami Josefa Amose Pipala,⁴² Josefa Františka Machotky, J. W. Yongera a Bohučesta Škardy,⁴³ kteří je zařadili do lehkooatletických rozcviček a průprav vojenských složek. Tyto hry se pod jejich vedením objevily na podzim roku 1918 na cvičitelských šestitýdenních kurzech v Praze na Strakově akademii,⁴⁴ organizované ministerstvem národní obrany. Účastníci těchto kurzů přespávali v kasárnách na Pohořelci a výcvik byl veden na Letné, místním hřišti Slavia. Někteří hráči se s volejbalem seznámili během války ve vojenských táborech a po válce pomáhali šířit tento sport doma v ČSR. Díky tomu se volejbal v Československu hrával hned po válce o mnoho dříve, před rokem oficiálního vzniku 1921.⁴⁵

Mezinárodního tělovýchovného instruktora sportovně zaměřené organizace Young Men's Christian Association, jímž byl Čechoameričan J. A. Pipal, který byl jednou ze stěžejních postav v šíření volejbalu v ČSR, přivedlo do Prahy organizování armádních kurzů a příprava atletů na první poválečnou olympiádu v Antverpách. Zároveň byl asistentem ústředního trenéra atletiky v USA.⁴⁶ Dále působil roku 1919 v Praze jako

⁴⁰ Do těchto her patřili například basketbal, pushbal, volejbal aj.

⁴¹ V Československu té doby, byl nazýván názvem Podbíjená (tento název byl zaveden Klenkou již před válkou a označoval o něco jednodušší volejbal) o něco déle získal název Odbíjená. (Nová tělesná výchova, 1927/1928, s. 182.)

⁴² Tento muž je preferován a zmiňován v nejvíce literaturách, jako jeden z hlavních širitelů volejbalu v Československu.

⁴³ Bohužel o Škardovi se mnoho knih nezmiňuje tak nevíme podrobnosti, kým doopravdy byl, nebo jak žil.

⁴⁴ Nad tímto rokem je velký otazník. Podle tvrzení Kristiána Fanty tehdejšího vojenského cvičence je tento rok konání pravdivý, podobné zmínky jsme našli i z jiných zdrojů, ale podle několika jiných literatur například Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 328. a Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 10., je uváděno, že právě Žilina je prvním místem v ČSR, kde bylo hráno první oficiální střetnutí, a to v dubnu roku 1919.

⁴⁵ Tento rok je považován za oficiální vznik volejbalu v Československu. Zřejmě to má souvislost se založením údajného svazu volejbalu organizace YMCA.

⁴⁶ Almanach sportu: na rok, 1926, s. 192.

ředitel organizace YMCA. Tato organizace byla v překladu mezinárodní náboženská organizace mladých mužů, později se zasloužila o založení prvního „volejbalového svazu“⁴⁷ roku 1921 v Československu.⁴⁸

B. Škarda, věrný pobočník J. A. Pipala, který společně s ním trénoval a organizoval lehkou atletiku v Československu, v rozšiřování volejbalu sehrál také nezanedbatelnou roli. J. A. Pipal a B. Škarda jsou považováni za největší průkopníky všeho, co se v ČSR kolem sportu dělo.

Na zorganizovaném mistrovství atletického kurzu roku 1919 bylo uspořádáno deset organizovaných družstev z účastníků druhého kurzu ministerstva národní obrany a v době šesti neděl sehráli desítky volejbalových zápasů. Vše potvrzuje ve své výpovědi Kristián Fanta, tehdejší vojenský cvičenec, který měl tu čest hrát volejbal a setkat se s J. A. Pipalem osobně.⁴⁹

Kapitán J. F. Machotka také figuroval jako významný člověk pro volejbal, který patřil mezi první propagátory volejbalu na československém území. Velké zásluhy však měl na vývoji volejbalu na slovenském území, kde již roku 1919 v Žilině hráli důstojníci a vojáci volejbal v místních kasárnách. V dubnu tohoto roku společně s J. A. Pipalem na rozkaz Ministerstva obrany organizovali a vedli šestitýdenní kurz organizace YMCA v Žilině. Tohoto kurzu se zúčastnilo třicet členů. Hrál se podle překládaných amerických nebo francouzských pravidel, a to díky tomu, že na tomto kurzu byl přítomen i dodnes známý sokolský pracovník A. Heller,⁵⁰ který jako první přeložil právě zmiňovaná pravidla této hry do češtiny, a proto měl na rozšíření volejbalu v ČSR také obrovské zásluhy. Sdružení YMCA poté jako první začalo vydávat tato přeložená pravidla v malých brožurkách a později je vydával i volejbalový svaz.⁵¹ Volejbal se zalíbil i místním studentům Žilinské reálky a v červnu toho samého roku došlo k prvnímu oficiálnímu utkání v ČSR, a to mezi týmem Žilinské Reálky a vojenskou posádkou Žiliny, za kterou hrál právě kapitán J. F. Machotka. V Žilině se vymýšlely nové herní nápady a zlepšování taktiky. Ještě toho roku se v Žilině stihlo seskupit osm družstev, která se rozhodla založit volejbalovou organizaci a za pomoci

⁴⁷ Není zcela jisté, zda to byl svaz nebo ne, jednalo se o jakousi dobovou organizaci. S růzností literatury se různí i tvrzení. O založení této organizace se nezachovaly žádné záznamy, nebo byly nějakým způsobem ztraceny. Zřejmě tato informace byla získána od dobových organizátorů.

⁴⁸ Buchtel, J., et al. (2005). *Teorie a didaktika volejbalu*. Praha: Karolinum, s.14.

⁴⁹ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 7.

⁵⁰ Považuje se za oficiálně prvního překladatele pravidel volejbalu, nebyl však jediným překladatelem.

⁵¹ Almanach sportu: na rok, 1926, s. 192.

vedení YMCA toho skutečně dosáhla. První výbor byl zvolen 9. srpna 1919 v Panském domě, jejímž čestným předsedou se stal J. Vogel, úřadujícím předsedou Karol Kirsten a tajemníkem F. Beneš.⁵² Toho roku se uspořádal organizací YMCA instruktorský kurz v Žilině pod vedením profesora J. A. Pipala a kapitána J. F. Machotky.⁵³

5.2 První organizace volejbalu v Československu

Jak jsme již zmiňovali, volejbal se do Československa dostal roku 1919, a to díky organizaci YMCA. Za nejvýznamnější období pro vznik volejbalu v Československu je považován velmi neklidný poválečný rok 1921,⁵⁴ který se stal také datem zrodu tohoto sportu v českých zemích. Spousty zdrojů se o tomto roce zmiňují jako o roce, kdy byl založen první „volejbalový svaz“⁵⁵ v Československu. Shodou okolností v tomto roce byla založena Komunistická strana Československa a Federace dělnických tělovýchovných jednot. Důvodem, proč se o tom vůbec zmiňujeme je, že volejbal dodnes symbolizuje vlastnosti socializačního člověka, smysl pro kolektiv, dovednost podřídit se zájmům celku, ale může to být jen pouhou shodou náhod. Individualita v tomto sportu ztrácí na svém kouzlu, naopak se spíše hráči vymstí. Proto byla odbíjená uznávána herními celky mladých lidí, tělovýchovnými jednotami, školami, středisky a rekreačními oblastmi. Avšak nebyla zřejmě náhoda, že se nejvíce tato hra rozvíjela nebo spíše uchycovala v zemích s tehdejší socializačním režimem, jako bylo Československo. Zde a v ostatních socialistických zemích ji hrály miliony lidí a nebylo dokonce divu, že později reprezentace socialistických zemí vedly evropské a světové tabulky. V Československu dosahoval volejbal také velké obliby oproti jiným sportům.

Poprvé, kdy se v Československu volejbal předvedl před zraky více lidí, by se dal považovat 5. červen 1920 na Žižkově, kdy byl zařazen jako doplňková hra na předváděčce připravenosti atletů na antverpskou olympiádu. Tato akce byla pořádána

⁵² Do tohoto výboru patřil také Machotka, Kostelník, Koniček, Wolf, Pagetsová, Davdenová, Kubáň, Závodský, Tesař a Karpáty. Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 8.

⁵³ Na tomto kurzu byli školeni hlavně trenéři a rozhodčí pro volejbal. Almanach sportu: na rok, 1926, s. 192.

⁵⁴ Tento rok je spojován se založením první volejbalové organizace v Československu, proto je brán jako významný.

⁵⁵ Byla to spíše organizace spadající pod YMCA než svaz. O vzniku se nedochovaly žádné dokumenty, zda byly úmyslně zničeny nebo ztraceny to už se zřejmě nedozvíme a tak nezbývá než věřit pamětníkům.

J. A. Pipalem a A. W. Chez-Čížem. Spousta organizací následně začala tuto hru propagovat, největší vliv a materiální výbavu měla jednoznačně organizace YMCA.⁵⁶

První „volejbalový svaz“ byl tedy založen roku 1921 v Praze s velikým přičiněním organizace YMCA. Osobností, stojící u zrodu tohoto svazu, byl František Miloslav Marek.⁵⁷

O pár let později se F. M. Marek podílel s Lewisem Williamem Riessem na založení a sjednocení oficiálního Československého volejbalového a basketbalového svazu, založeného roku 1924.⁵⁸ Tento svaz se stal třetí nejstarší volejbalovou federací na celém světě.⁵⁹ F. M. Marek se stal jejím prvním správcem, dále je považován za největšího propagátora amerických her v Československu. Není divu, když dlouhodobě studoval a pobýval na školách organizace YMCA v americkém Springfieldu a Chicagu.⁶⁰ Jinak za historicky prvního předsedu byl zvolen J. A. First, který byl stejně jako F. M. Marek jedním z velmi významných sportovních funkcionářů organizace YMCA.⁶¹

V tomto samém roce se začala pořádat oficiální mistrovství Československé republiky,⁶² i když se hrála již dva roky před vznikem oficiálního Československého volejbalového a basketbalového svazu.⁶³ Tato „neoficiální“ mistrovství ČSR se konala za starého „volejbalového svazu“ založeného 1921, o kterém se nezachovaly písemné záznamy. Proto se datují v mnoha literaturách od roku 1924.⁶⁴

Toto první oficiální mistrovství se začalo hrát v Olomouci a bylo pouze pro muže. Tehdy se ho zúčastnila nejlepší družstva z oblastních turnajů. Odehrával se v počtu

⁵⁶ Tuto materiální výbavu volejbalových sítí a míčů získala díky americkým armádám, které po válce likvidovaly okupační tábory. Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 41.

⁵⁷ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 9.

⁵⁸ Oficiálního z důvodů, že se zachovaly záznamy o jeho vzniku.

⁵⁹ První volejbalová federace vznikla v Uruguayi roku 1916. Jen pro porovnání a zajímavost v USA mateřské zemi volejbalu, vznikla volejbalová federace až roku 1928. Druhá federace, která předstihla tu československou, vznikla v Estonsku 1919. Tuto informaci nám poskytl pomocí elektronické korespondence současný archivář ČVS a volejbalový historik Zdeněk Vrbenský. Kniha Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 21., zmiňovala pouze federaci v Uruguayi.

⁶⁰ Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.

⁶¹ Tlustý, T. (2014). Nástin historie volejbalu v československé YMCA do roku 1939. *Česká kinantropologie*, 18(4), s. 44-59.

⁶² Tato mistrovství byla pořádána každým rokem, stejným nebo podobným způsobem, až do roku 1955.

⁶³ Toto tvrzení podkládáme článkem z Almanachu na rok 1926 ze zpovědi J. A. Firsta (s. 192), který se zmiňoval o tom, že se mistrovství roku 1922 a 1923 se konala, neměl však záznamy o těchto soutěžích, ale ještě se zmínil o tom, že by měly obě vítězství v těchto soutěžích patřit Strakově akademii. Druhá zmínka či potvrzení o těchto mistrovstvích je v knize Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 331., kde datuje v tabulce MR od 1922.

⁶⁴ Dalším důvodem proč se mistrovství datují od tohoto roku, může být způsobenou nedostatečnou účastí na předchozích mistrovstvích.

pouze osmi týmů a vyhrála ho Strakova akademie.⁶⁵ Organizace druhého mistrovství republiky byla přidělena právě předchozím výhercům, kterými byla pražská Strakova akademie. Toto druhé mistrovství se konalo 18. října, roku 1925 a na rozhodnutí ČVBS bylo volně přístupné všem týmům, i bez předchozí podmínky svazových registrací družstev.

Důvod byl prostý, zajištění většího počtu účastníků. Neregistrovaná družstva měla zvýšené startovné na dvojnásobek, což pro ně bylo přijatelné. Tento tah se povedl, dostavilo se osmnáct družstev z dvaceti.⁶⁶ To bylo více než zdvojnásobení předchozí účasti. Organizační chybou bylo však neodhadnutí doby hraní.⁶⁷ Přesto, že bylo mistrovství hráno na čtyřech kurtech, bylo pro tmu ukončeno a semifinálové a finálové zápasy se sehrály až 28. října.⁶⁸ Vítězem a prvním výhercem nového putovního poháru, který byl nově zaveden a věnován vítězům předsedou svazu doktorem Smotlachou, se stal Vysokoškolský všesportovní klub (VVK), po tvrdém boji se Strakovou akademií. Bronz získala YMCA Praha, když porazila čtyřiačtyřicátý oddíl skautů z Prahy. Vysokoškolákům se podařilo následující rok titul obhájit.⁶⁹

Roku 1932 už volejbal dosáhl takové velikosti, že byl hranější nežli kopaná. Ale jako sport závodní zatím takovýchto úspěchů volejbal nedosahoval. V tomto roce se volejbal používal hlavně jako radostný doplněk k různým sportům a tělesným cvičením, nebo k rekreaci pro odreagování.⁷⁰

V oblasti hnutí volejbalu však vládla nejednotnost a vážla vzájemná komunikace mezi svazem s ostatními organizacemi. Volejbalový svaz nezvládal organizační a funkční úkoly. Nesjednocoval tak volejbalové organizace či spolky tak, jak měl. Jednu velkou nesrovnalost mezi ČVBS a ČOS řešila teprve od počátku roku 1933 vzájemná dohoda o sjednocení jednotné linie v organizovaných přeborech ČSR. Pro obě strany platila stejná mezinárodní pravidla a jejich členi nemohli mít registraci v obou organizacích. ČOS od té doby měl svazové oprávnění hrát na mistrovských soutěžích. Dále měli stanovenou komisi složenou ze čtyř členů, kde byli dva zástupci z ČOS a dva

⁶⁵ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbijená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

⁶⁶ Nedostavila se dvě družstva sportovní klub Baťa Zlín a třetí tým YMCA Praha.

⁶⁷ Zdroje se shodují, že toho dne celý den přišlo a díky zatažené obloze se i rychleji setmělo. Dále zde byl zvolen poněkud dlouhý systém hraní formou vyřazování na dvě porážky a všechna utkání byla hrána na dva vítězné sety.

⁶⁸ Ještě se hrálo o 5. a 6. Pořadí, tento zápas byl odehrán v Kroměříži po domluvě moravských družstev.

⁶⁹ Vrbenský, Z. (2014). *Český volejbalový svaz: Stalo se před lety, s pětkou na konci*. Dostupné z: <http://www.cvf.cz/?clanek=14216> (19. 2. 2015).

⁷⁰ STAR, roč. 1932, č. 22, s. 15.

z ČVBS.⁷¹ Svaz dovršil úspěchu, když se roku 1936 sjednotil s rozsáhlou Trampskou ligou.⁷²

Volejbal se v ČSR velmi rychle uchytil. Již roku 1926 byla vybudována volejbalová hřiště skoro na všech školách, převážně středních. Těchto hřišť bylo téměř 1200 a byla rozseta po celém území republiky. Jen během pěti let od založení Československého volejbalového svazu, došlo k takto velkému rozmachu, a to byl volejbal v Československu pouze v začátcích. Avšak ne všechny sportovní kluby (SK) tohoto roku hrály volejbal samy od sebe, ale u spousty jejich členů docházelo k velké oblibě.⁷³ Nejvíce byl volejbal hrán a rozvíjen na školách, v Sokole, Skautu, Trampu a organizaci YMCA, které navíc patří velké zásluhy, jak jsme již zmiňovali na začátku ohledně oficiálního zavedení této hry v Československu.⁷⁴ Dále v tomto roce založený ČVBS, i díky výraznému příspěví L. W. Riese a F. M. Marka, již nabýval 37 spojených klubů, čítající téměř 900 členů. To byla však pouhá desetina tehdejších klubů, co volejbal pěstovala.⁷⁵ V tomto stejném roce již hrály volejbal všechny oddíly a kmeny skautů, které tehdy v republice byly.⁷⁶

Roku 1927 se v Československu hrálo první mistrovství ve volejbalu dvojic v kategorii mužů. O pár let později, roku 1933, se objevilo mistrovství smíšených dvojic a roku 1935 se dočkaly mistrovských utkání i dvojice žen.⁷⁷

V tomto samém roce (1927) se začala objevovat i první zahraniční utkání. Tyto mezinárodní styky byly navázány organizací YMCA,⁷⁸ kde se účastnil československý výběr na Světových hrách YMCA v Kodani. Roku 1928 byl učiněn na popud F. M. Marka první pokus o založení mezinárodní volejbalové federace. Byl však neúspěšný.⁷⁹

⁷¹ Nová tělesná výchova, 1934, s. 46.

⁷² Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

⁷³ Almanach sportu: na rok, 1926, s. 192.

⁷⁴ Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20. století (1919-1999)*. Praha: Pražský volejbalový svaz. Dostupné z: http://praha.volejbal.cz/prilohy/1556/Historie_Prazskeho_volejbalu.pdf (14. 3. 2015), s. 3.

⁷⁵ Almanach sportu: na rok, 1926, s. 192.

⁷⁶ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

⁷⁷ Táborský, F. (2004). *Sportovní hry*. Praha: Grada, s. 87.

⁷⁸ V knize O. Kaplana *Odbíjená (Teorie a didaktika)* s. 11, je psáno, že prvním navázáním mezinárodních vztahů bylo na slavnostech 10. Výročí velké říjnové socialistické revoluce. Jednotami FPT, ale roky konání se spolu shodují. Můžeme tedy říci, že tyto dvě události mají zásluhy na navázání mezinárodních styků.

⁷⁹ Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20. století (1919-1999)*. Praha: Pražský volejbalový svaz. Dostupné z: http://praha.volejbal.cz/prilohy/1556/Historie_Prazskeho_volejbalu.pdf (14. 3. 2015), s. 5.

Československý volejbal prošel zásadní změnou ve stylu hry roku 1932, kdy se utkalo Československo s Estonci,⁸⁰ kteří vyhráli nad Československem doposud pro Čechoslováky neznámým způsobem. Poprvé zde viděli dvoj a trojblok, novější styl smečování a boční podání „eston“. To zapříčinilo šíření těchto nových estonských prvků do ČSR.⁸¹

5.3 Vývoj volejbalu v organizaci YMCA a YWCA

Nejdůležitější organizací pro vznik a vývoj volejbalu v Československu, byla jednoznačně organizace YMCA, která volejbal do Československa přivedla a jako první pěstovala. Od roku 1921 se na území Československa objevila YWCA⁸² zásluhou Alice Masarykové. Tato organizace úzce spolupracovala s YMCA. Zatímco YMCA šířila mužský volejbal, tak YWCA po jejím boku šířila volejbal ženský.⁸³ Díky organizaci YMCA vznikala různá sdružení, svazy, spolky a podobné organizace kolem volejbalu. První „volejbalový svaz“ vzniklý roku 1921, spadal také pod organizaci YMCA. Dále se její funkcionáři a členi zasloužili o jeho modernizování. Navíc se snažili o založení mezinárodní federace volejbalu. Do té doby se mezinárodní styky udržovaly pomocí sjednaných přátelských zápasů a různých exhibičních turnajů. YMCA organizovala světové hry, kde docházelo k mezinárodním stykům ve hře volejbalu.⁸⁴ YMCA také často sehrávala různá utkání s polskými týmy.⁸⁵

Vše bylo podporováno letními tábory YMCA, kde se volejbal hrával a zdokonaloval. Na těchto táborech nechyběly ani jiné sporty, jako například kopaná.⁸⁶ Volejbal v táborech byl velice populární a hrál se zde hned ve dvou formách, jakými byla hra šestic a hra dvojic - „debly“.⁸⁷ Jedním a prvním, tudíž i nejstarším z těchto táborů, byl tábor YMCA na Sázavě založen roku 1921. Od roku 1936 je pak znám jako

⁸⁰ Bylo to pouze přátelské utkání.

⁸¹ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 35.

⁸² Křesťanské sdružení mladých žen – zabývající se mj. rozvojem sportu pro ženskou odvětví.

⁸³ *YMCA: Historie*. (2015). Wikipedie. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/YMCA> (29. 3. 2015).

⁸⁴ Tlustý, T. & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 72 – 82.

⁸⁵ STAR, roč. 1932, č. 22, s. 15.

⁸⁶ *Zdobnice: Almanach tábora Křesťanského sdružení mladých lidí (Y.M.C.A.) v Hradci Králové 1935 – 1939*. (1939). Hradec Králové: YMCA.

⁸⁷ Protein, XIII., 2011, č. 3, s. 29.

Masarykův letní tábor YMCA na Sázavě.⁸⁸ Zde docházelo k častým tréninkům ve volejbalu, které měly připravit zdejší volejbalisty na pravidelně se konající turnaj v Ledči nad Sázavou.⁸⁹ Tento tábor se velmi rychle rozrůstal a nabýval na známosti svého okolí.⁹⁰ Takovýchto táborů YMCA bylo po celém území Československa mnoho.

5.4 Vývoj volejbalu ve FPT, RTJ a navázání mezinárodních vztahů

V polovině dvacátých let začaly přijímat volejbal i masové tělovýchovné organizace, jako FPT (Federace proletářské tělovýchovy) a RTJ (Robotnická tělovýchovná jednota).⁹¹ Roku 1927 měla FPT zaregistrovaných celkem 45 oddílů. Organizované soutěže však nepořádali. Tento rok již měla FPT obrovské zásluhy na zahájení mezinárodních styků,⁹² po účasti na sportovních slavnostech 10. výročí VŘSR⁹³ v Moskvě.⁹⁴

5.5 Středoškolský a Vysokoškolský sport

Volejbal roku 1921 byl v nejvíce rozšířen spíše na studentské půdě, převážně středních škol. Důkazem toho bylo konání prvních středoškolských her v Pardubicích, kterých se účastnilo 54 škol z Čech a jedna ze Slovenska. Byla to hojná účast a středoškoláci tak projevíli neobyčejný zájem o volejbal. Středoškolský volejbal se šířil, rozrůstal a na velikosti neztrácel. Potvrzovala to i účast středoškoláků na třetích středoškolských hrách až roku 1932, která nabývala 30 chlapeckých družstev a 56 družstev dívčích.⁹⁵

Středoškolský sport v Praze pořádal každoročně na jaře po velikonocích soutěže o přebor ve volejbale, který byl hrán podle aktuálních svazových pravidel. Družstvo muselo být šestičlenné a bylo povoleno šest náhradníků. Dále museli hráči býti opravdu

⁸⁸ Procházka, F. (2015). *Kácovský běh: Historická místa Kácovského běhu*. Dostupné z: <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/> (23. 3. 2015).

⁸⁹ *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936*. (1936). Praha: YMCA, s. 26 - 27.

⁹⁰ *Almanach tábora YMCA Sázava 1932*. (1932). Praha: YMCA, s. 25.

⁹¹ FPT a RTJ – byli dělnické tělovýchovné jednoty v ČSR.

⁹² Rok 1927 je zapsán jako první zahraniční střetnutí ve volejbale Čechoslováků.

⁹³ Velká říjnová socialistická revoluce.

⁹⁴ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

⁹⁵ Buchtel, J. et al. (2005). *Teorie a didaktika volejbalu*. Praha: Nakladatelství Karolinum, s. 15.

studenty svých škol. Pokud chtěl nějaký student startovat za jiné družstvo, musel o to požádat u pořadatelstva a muselo mu to býti schváleno. Pokud by se zjistilo, že student hraje bez tohoto povolení či studentské legitimace, automaticky by toto družstvo, za které hrál, prohrálo zápas 2:0. Pokud by se prohřešek opakoval, bylo by družstvo vyloučeno ze soutěže. Hrál se na dva vítězné sety ze tří zápasů. Pokud se družstvo nemohlo dostavit na zápas, tak muselo tento zápas odřici písemně tři dny předem v kanceláři hlavního orgánu, nebo telefonicky dohodou přímo se soupeřem, který tuto dohodu musel potvrdit.⁹⁶

Středoškolský sport pořádal v běžném školním roce 1930/1931 několik volejbalových a házenkářských soutěží. Házená však nenabývala tohoto roku takové velikosti, jako volejbal. Bylo zde 3 × méně házenkářských družstev než volejbalových, přesto to byla pro házenou doposud hojná účast. Ve volejbalu se pořádaly tři soutěže, kterými byly mistrovství středních škol pro chlapce, dívky a první mistrovství nižšího oddělení pro chlapce do 16 let. Mistrovství středních škol se účastnilo celkem 21 družstev chlapců, které hrály ve třech skupinách po sedmi družstvech, systémem každý s každým a vítězové těchto tří skupin poté sehráli finálová utkání. Dívčích družstev se účastnilo celkem sedm i v nižších odděleních volejbalu chlapců se účastnilo také sedm družstev.⁹⁷

Také na vysokých školách si volejbal držel svou pozici. Důkazem toho bylo, že vysokoškoláci v tomto sportu patřili od počátků mezi nejlepší v republice. Od roku 1924 do roku 1928 se na prvních pozicích objevovali pouze vysokoškoláci, než je z trůnu sesadili kroměřížští Sokolové roku 1929. Z toho plyne, že pět let v republice dominovali vysokoškoláci. Jednalo se především o dvě pražské vysokoškolské složky - Strakovu akademii Praha a Vysokoškolský volejbalový klub Praha, které se spolu párkrát ve finále setkaly. Strakova akademie měla z těchto pěti titulů mistra republiky o jeden více než VVK.⁹⁸ Když do toho nepočítáme dvě předchozí neoficiální mistrovství, která vyhrála jednoznačně Strakova akademie.⁹⁹ Ve vysokoškolském volejbale také docházelo k mezinárodním stykům. Příkladem toho je, že roku 1932 se utkalo družstvo Pražských vysokoškoláků s družstvem Kalev Tallinn z Estonska.¹⁰⁰

⁹⁶ STAR, roč. 1931, č. 10, s. 2.

⁹⁷ STAR, roč. 1931, č. 13, s. 4.

⁹⁸ Dostál, P. et al. (2010). *Volejbalová metodika. Počátky volejbalu u nás*. Dostupné z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/vyvoj-doma/> (3. 12. 2014).

⁹⁹ Almanach sportu: na rok, 1926, s. 193.

¹⁰⁰ STAR, roč. 1932, č. 22, s. 15.

5.6 Vývoj volejbalu v Sokole

Sokol, tehdejší největší sportovní organizace v Československu a Praze, teprve od roku 1926 začala pořádat pravidelně se konající přebory České obce Sokolské, to hned ve třech kategoriích volejbalu mužů, žen a dorostu. Do tohoto roku se ČOS stranil, svazové soutěže přehlížel a používal volejbal stejně jako ostatní hry pouze jen jako doplňkové sportovní aktivity ke své hlavní náplni zaměřené na gymnastiku.¹⁰¹

Nedá se říci, že by se ČOS stranil všech soutěží, některé oddíly měly svá sokolská družstva, která se snažila hrát některé soutěže a nejenom snažila dokonce i v některých dominovala.

V Sokole se dělil volejbal podle tehdejších krajů. Na sokolské závody konané roku 1928 na Mrázovce v Praze, se dostavilo 7 družstev z brněnského kraje, 4 z pojizerského, 5 z pražského, 4 ze severozápadního, 4 ze slovenského, 5 z východočeského, 7 z východomoravského a 4 družstva ze západočeského kraje. Celkem se tedy sokolských závodů účastnilo 40 volejbalových družstev. Po boku volejbalu pěstovali Sokolové i házenou, která ovšem nebyla tolik rozšířená jako volejbal a lze ji v této organizaci považovat za volejbalového rivala. Celkové vítězství získal Sokol z Kroměříže.¹⁰²

Jak již bylo zmiňováno, zpočátku dominovala vysokoškolská družstva, a až koncem dvacátých let začala vítězit mimoškolská družstva jako Sokol Kroměříž, který roku 1929 a 1932 získal titul mistra republiky. Dále se čím dál častěji objevovali Sokolové¹⁰³ na prvních místech. Od roku 1935 pět let zcela dominovali a obsazovali první příčky. A to nejenom na mistrovství republiky, ale i Čech, Moravy a jiných menších okrskových soutěžích. Měření sil se zahraničními družstvy nebylo pro sokolská družstva tabu, důkazem toho bylo utkání roku 1931 mezi Sokolem Kroměříž a Sokolem Matica Maribor z tehdejší Jugoslávie, dnes toto město leží na území Slovinska.¹⁰⁴

5.7 Vznik volejbalu žen

Roku 1931 se mistrovství republiky dočkaly i ženy, které předtím od poloviny

¹⁰¹ Dostál, P., et al. (2010). *Volejbalová metodika. Historie: Počátky volejbalu v Praze*. Dostupné z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie-clanky/detail/197/> (4. 12. 2014).

¹⁰² Nová tělesná výchova, 1927/1928, s. 133.

¹⁰³ Jednalo se zejména o tři sokolská družstva Sokol Kroměříž, Sokol Vysočany, Sokol Plzeň.

¹⁰⁴ STAR, roč. 1932, č. 22, s. 15.

dvacátých let hrály různé zápasy a turnaje, ale nikdy pod nálepkou mistrovství republiky. V pravidlech se od mužů lišila pouze výška sítě. Prvními výherkyněmi byly hráčky z Vysokoškolského volejbalového klubu Praha, které dokázaly titul získat třikrát za sebou, než je z trůnu sesadily ženy ze Sokola Plzeň, které v tomto sportu po dobu deseti let dominovaly a obsazovaly pouze první příčky. Roku 1945 je sesadil až sportovní klub Zaměstnanců města Prahy. Roku 1938 a 1944 se tato mistrovství v ženské kategorii nekonala.¹⁰⁵ Prvního ženského mistrovství republiky ve volejbale se účastnila pouze tři družstva, a to VS Praha, Sokol Brno I, VS Brno. I přesto, že Sokol Brno podával velký a technicky dobrý výkon, na tomto mistrovství neuvítězil.¹⁰⁶

5.8 Volejbal v Trampském hnutí

Příchod volejbalu do Československa roku 1919 přivedl do trampského sportu veliký rozmach. Volejbal byl u trampů první sportovní hrou, kterou provozovali v přírodě. Byla totiž vhodná pro mladé i staré skupiny lidí, převážně chlapců, a svou povahou rozvíjela zručnost, rychlost a vytrvalost. Další důvod byl, že volejbal nekladl tak vysokou náročnost na velikost hřiště v porovnání například s hřištěm fotbalovým. Tato hra se díky těmto vlastnostem a pozitivům sama nabízela.¹⁰⁷

Prvními propagátory volejbalu v trampu byly osady Ztracená Naděje, Vatra, Albatros a Zlaté Údolí. V letech 1929 až 1931 již v Československu existovalo tolik týmů, že jimi byl dán základ Trampské volejbalové lize, která vznikla roku 1932.¹⁰⁸ Člověkem, který se zasloužil tohoto roku o založení Trampské ligy, byl Jiří Havel, bývalý hráč Old Skautů Jizera a tehdejší podnikatel. Později měl J. Havel zásluhu i na sjednocení Trampské ligy s ČVBS.¹⁰⁹

Trampská liga čítala v dobách své nejvyšší slávy ligu o patnácti soutěžích v kategorii mužů a disponovala desetkrát větším počtem registrovaných hráčů, než ČVBS.¹¹⁰ Tyto ligy byly celkem čtyři, a to jedna I. liga¹¹¹, dvě II. ligy, čtyři III. ligy

¹⁰⁵ Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 12.

¹⁰⁶ STAR, roč. 1931, č. 40, s. 11.

¹⁰⁷ Hurikán, B. (1990). *Dějiny Trampingu*, Praha: Vydavatelství a nakladatelství NOVINÁŘ, s. 217.

¹⁰⁸ Hurikán, B. (1990). *Dějiny Trampingu*, Praha: Vydavatelství a nakladatelství NOVINÁŘ, s. 220.

¹⁰⁹ Koblíha, V. (2013). *Český volejbalový svaz: ÚVOD k dokumentům Síně slávy českého volejbalu 2013*. Dostupné z: <http://www.cvf.cz/?clanek=12737> (15. 12. 2014).

¹¹⁰ Dostál, P., et al. (2010). *Volejbalová metodika. Historie: Počátky volejbalu v Praze*. Dostupné z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie-clanky/detail/197/> (4. 12. 2014).

¹¹¹ Tato liga obsahovala 16 mužských družstev.

a IV. lig bylo osm.¹¹² Roku 1936 se tato obrovská liga sjednotila s ČVBS,¹¹³ čímž byly vyřešeny dlouhodobé spory mezi těmito dvěma organizacemi v přetahování si hráčů. Toto období se považuje za zlatou éru československého volejbalu.¹¹⁴

5.9 Přehled všech mistrů republiky Československa do roku 1945

Tabulka 1 Mistrovství ČSR mužů ve volejbalu¹¹⁵

Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii mužů	Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii mužů
N	1922	Strakova akademie (NEOFICIÁLNĚ)	11.	1934	Vysokoškolský odbor studentů (VOS)
N	1923	Strakova akademie (NEOFICIÁLNĚ)	12.	1935	Sokol Plzeň V
1.	1924	Strakova akademie	13.	1936	Sokol Kroměříž
2.	1925	Vysokoškolský všesportovní klub (VVK)	14.	1937	Sokol Vysočany
3.	1926	Vysokoškolský všesportovní klub (VVK)	15.	1938	Sokol Vysočany
4.	1927	Strakova akademie	16.	1939	Sokol Pardubice I
5.	1928	Strakova akademie	17.	1940	Sokol Vysočany
6.	1929	Sokol Kroměříž	18.	1941	SK Philips
7.	1930	Strakova akademie	19.	1942	Viktoria Plzeň
8.	1931	Strakova akademie	20.	1943	SK Philips
9.	1932	Sokol Kroměříž	21.	1944	SK Pardubice
10.	1933	Marathon Praha	22.	1945	SK Philips

¹¹² Tlustý, T. (2014) *Nástin historie volejbalu v Československé YMCA do roku 1939*. Dostupné z: <http://www.ceskakinantropologie.cz/index.php/TestJournal/article/download/376/325> (15. 2. 2015), s. 47.

¹¹³ Trampská liga se hrála ještě čtyři roky po sjednocení po boku ostatních soutěží.

¹¹⁴ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*, Olympia Praha, s. 42.

¹¹⁵ Tato tabulka je sestavena z více literatur: z Almanchů na rok 1923 - 1937, Odbíjená Stibitz F. (1968) s. 331, Historie pražského volejbalu Vrbenský Z., s. 5 – 7. U knihy Odbíjená od Stibitze jsou uváděny na straně 331 mistrovství ČSR od 1922, ale na straně 328 tento autor uvádí konání prvního mistrovství ČSR až od roku 1924.

Tabulka 2 Mistrovství ČSR žen ve volejbalu¹¹⁶

Pořadí a rok konání mistrovství ČSR ve volejbale		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii ženy	Pořadí a rok konání mistrovství ČSR ve volejbale		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii ženy
1.	1931	Volejbalový oddíl Vysokoškolského sportu (VVS)	9.	1939	Sokol Plzeň I
2.	1932	Marathon Praha	10.	1940	Sokol Plzeň I
3.	1933	Marathon Praha	11.	1941	Viktoria Plzeň
4.	1934	Sokol Plzeň I	12.	1942	Viktoria Plzeň
5.	1935	Sokol Plzeň I	13.	1943	Viktoria Plzeň
6.	1936	Sokol Plzeň I	14.	1944	NEKONALO SE
7.	1937	Sokol Plzeň I	15.	1945	SK Zaměstnanci města Prahy (ZMP)
8.	1938	NEKONALO SE			

Tabulka 3 Mistrovství ČSR mužských dvojic ve volejbalu¹¹⁷

Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii dvojic mužů	Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii dvojic mužů
1.	1927	Běhal – Mádlo	10.	1936	Klíma – Pečeně (Prokop Franc)
2.	1928	Běhal – Mádlo	11.	1937	Klíma – Lachmann
3.	1929	Běhal – Mádlo	12.	1938	Klíma – Würfel
4.	1930	Běhal – Mádlo	13.	1939	Kafka – Čeněk
5.	1931	Hackl – Mádlo	14.	1940	Doležal – Hloušek
6.	1932	Klíma – Pečeně (Prokop Franc)	15.	1941	NEKONALO SE
7.	1933	Klíma – Pečeně (Prokop Franc)	16.	1942	Smrkovský – Velenský
8.	1934	Klíma – Pečeně (Prokop Franc)	17.	1943	Smrkovský – Velenský
9.	1935	Klíma – Pečeně (Prokop Franc)	18.	1944	Smrkovský – Velenský

¹¹⁶ Tamtéž.¹¹⁷ Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia, s. 334.

Tabulka 4 Mistrovství ČSR smíšených dvojic ve volejbalu¹¹⁸

Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii smíšených dvojic	Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii smíšených dvojic
1.	1933	Klíma – Ječmenová	7.	1939	Janeček – Machotková
2.	1934	NEKONALO SE	8.	1940	Kafka – Krejčová
3.	1935	NEKONALO SE	9.	1941	Kafka – Hajnová
4.	1936	Mudra – Votrubicová	10.	1942	Janeček – Kalinová
5.	1937	NEKONALO SE	11.	1943	Velenský – Šafránková
6.	1938	NEKONALO SE	12.	1944	Velenský – Šafránková

Tabulka 5 Mistrovství ČSR dvojic žen ve volejbalu¹¹⁹

Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii dvojic žen	Pořadí a rok konání		Vítěz mistrovství ČSR v kategorii dvojic žen
1.	1935	Jedličková – Jeníková	6.	1940	NEKONALO SE
2.	1936	Jedličková – Jeníková	7.	1941	Hajnová – Wintrová
3.	1937	Jedličková – Jeníková	8.	1942	Kubrová – Šafránková
4.	1938	Jedličková – Jeníková	9.	1943	Kubrová – Šafránková
5.	1939	Kubrová – Šafránková	10.	1944	Kubrová – Šafránková

¹¹⁸ Tamtéž.¹¹⁹ Tamtéž.

6 Rozvoj volejbalu na jednotlivém území Československa

6.1 Rozvoj volejbalu v Čechách

Prvním územím v Čechách, kde se objevil volejbal, byla jednoznačně Praha. Zde ho pěstovala jako první organizace YMCA v armádních složkách a místní vysokoškoláci.¹²⁰ Také se zde rodily první soutěže, tohoto tehdy začínajícího sportu. Nejenom soutěže, ale i nové organizace. Pořádaly se zde první instruktorské tělovýchovné kurzy.¹²¹ Důkazem toho, že v Praze se tento sport objevil jako první v Čechách, je dlouhodobé prvenství pražských vysokoškoláků na mistrovství Československa i jiných menších soutěžích. Pražští vysokoškoláci tak měli zpočátku poměrně významný náskok v herních dovednostech.¹²²

Do roku 1945 byla víc než polovina mistrů republiky právě z Prahy, i když mnoho pražských týmů mělo převzaté hráče z jiných obcí, za což z největší části mohly střední a vysoké školy, které tehdy v Praze byly a měly organizované školní volejbalové týmy. Volejbal se do Prahy dostal díky armádním kurzům, určeným k přípravě atletů na antverpskou olympiádu, jak již bylo zmiňováno a důkladněji rozebráno na začátku práce. Vznikala zde i první republiková družstva.¹²³

První volejbalový oddíl vysokoškolského sportu v Praze vznikl v roce 1919 na Strakově akademii. O rok později již tento oddíl nabýval několika dalších družstev. Vzájemnými zápasy mezi sebou zdokonalovali jejich hráči svoji zdatnost a zvyšovali svou úroveň hry. Ti nejlepší byli zařazováni do prvního týmu Strakovy akademie, která neměla dlouho konkurenci.

Roku 1922 dosáhla Strakova akademie vítězství na turnaji sedmi družstev v Příbrami, o rok později zvítězili na mistrovství Prahy.¹²⁴

Volejbal mezi vysokoškoláky dosahoval vysoké obliby a další družstva začala

¹²⁰ Vše začalo díky doplňkovému programu armádních kurzů, které připravovaly atlety na první poválečnou olympiádu v Antverpách.

¹²¹ Prvním kurzem byl armádní tělovýchovný instruktorský kurz, konaný roku 1920, před olympiádou. Sjížděli se zde instruktoři z Čech a Moravy. Tento kurz trval šest týdnů.

¹²² Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20. století (1919-1999)*. Praha: Pražský volejbalový svaz. Dostupné z: http://praha.volejbal.cz/prilohy/1556/Historie_Prazskeho_volejbalu.pdf (14. 3. 2015), s. 3.

¹²³ Tlustý, T., & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 74.

¹²⁴ Tyto dvě události mohly být považovány v minulosti za mistrovství republiky.

vznikat na vysokoškolských kolejích jedno za druhým. Byla zakládána např. při tělovýchovných spolcích VS Marathon, ve Vysokoškolském všesportovním klubu a na Vysokoškolském odboru studentů. Volejbalové oddíly vysokoškolského sportu měly k dispozici pro trénink a hru čtyři kurty v zahradách Strakovy akademie, další na Floře a Petřském nábřeží. Dále se vysokoškolský sport připojil k organizaci YMCA ve volejbalové propagaci v podobě pořádání volejbalových kurzů na Strakově akademii, dále jezdila vysokoškolská družstva hrát exhibiční zápasy mimo Prahu.

Mnoho hráčů pražských družstev vysokoškolského sportu po skončení své působnosti na vysoké škole, putovalo zpět do svých domovů, kde zakládalo nové oddíly a družstva. Docházelo tak ke stálému rozvoji a rozmachu volejbalu.

Volejbalové kurty s pískovým povrchem se v Praze jen rojily, na každém volném místě u sídlišť, továren, kasáren, plováren, sokoloven a na každé tramské osadě v okolí Prahy. Roku 1923 vznikl v Praze Československý volejbalový svaz, a to z důvodu velikosti tohoto sportu, na který již volejbalový svaz YMCA nestačil. Tento Československý volejbalový svaz vznikl na popud ředitele volejbalového svazu YMCA, již zmiňovaného L. W. Riesse.¹²⁵

V lednu 1930 hostila Praha mužstvo z univerzity Riga, které se zde utkalo s VS Praha. Pražané zvítězili nad Rigou 2:1.¹²⁶

Kolem roku 1934 se poblíž Prahy v Českém Brodě vynalezlo zařízení pro nastavitelnou výšku sítě. Vynálezce tohoto zařízení byl zdejší rodák Karel Hala.¹²⁷

Na severu Čech se volejbal začal rozvíjet kolem roku 1920. Na Jičínsko se organizovaný volejbal dostal kolem roku 1924, a to díky jičínským studentům, studujícím na Pražských vysokých školách. Později se jičínský volejbal přesouval pod jednotu Sokola.¹²⁸

Na rozvoji volejbalu v Sokole Dřevěnice v třicátých letech měl zásluhu zdejší středoškolský profesor a první „hrající trenér“ Josef Šťovíček, který byl jeho tamním horlivým propagátorem. Hrál se na provizorních travnatých hřištích, spíše kurtech, umístěných uprostřed obce. Místní hráči objížděli okolní soutěže, turnaje a ne bez

¹²⁵ Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20. století (1919-1999)*. Praha: Pražský volejbalový svaz. Dostupné z: http://praha.volejbal.cz/prilohy/1556/Historie_Prazskeho_volejbalu.pdf (14. 3. 2015).

¹²⁶ Nová tělesná výchova, 1930, s. 54.

¹²⁷ Nová tělesná výchova, 1934, s. 96.

¹²⁸ Bezdiček, J. (2015). *TJ Jičín: Historie oddílu volejbalu*. Dostupné z: http://www.volejbaljicin.cz/clanky/historie_oddilu.html (10. 3. 2015)

úspěchu. Vše však přerušila druhá světová válka, během které prakticky skončila tato generace. Opravdový rozmach v Dřevěnici nastal až po osvobození.¹²⁹

Za zmínku stojí také Sokol Držkov, který dnes spadá pod Liberecký kraj a svého času patřil mezi nejlepší severské týmy. V Sokole Držkov se první zmínky datují k roku 1931. Tento rok se hráli jeho volejbalisté s okolními jednotami 21 zápasů. Roku 1932 zde bylo 12. června slavnostně otevřeno Tyršovo letní cvičiště.

V tomto roce se také založila soutěž o Pohár župy Krkonošské. Pohár do ní věnoval právě Sokol Držkov, který se také stal jeho prvním držitelem. O rok později se hráli 70 zápasů, z toho 62 vyhráli a stali se podruhé držiteli poháru a mistry Župy Krkonošské. Největších úspěchů však dosáhli hráči Sokola Držkov v roce 1940, kdy se hráli 101 zápasů a z toho 97 vítězných. Do začátku druhé světové války získali titul mistra Župy Krkonošské celkem devětkrát a pětkrát se stali mistry celých Krkonoš. V této době se organizované soutěže ještě nehrály, všechny tyto zápasy byly odehrány na turnajích. Kronika však neevidovala jména těchto hráčů, avšak zde volejbal jen vzkvétal.¹³⁰

V Ústí nad Labem se volejbal objevil také kolem třicátých let 20. století. Zde se volejbal prvně uchytil v Sokole. Za ústecké průkopníky lze považovat místní osobnosti, jakými byly například Šťovíček, Tichý, Pavlíček, Štěpánek, Šosvald a Aschenbrull. První oficiální odehraný turnaj tohoto sokolského družstva byl v Trmicích roku 1938 na společenských slavnostech Čechů a Němců.¹³¹

Na jih Čech se volejbal probojoval již roku 1921. Prvním mužstvem, které se zde seskupilo a začalo vykazovat volejbalovou činnost, bylo družstvo Českých Budějovic spadající pod organizaci YMCA. Toto družstvo tvořilo jen pár nadšenců, kteří spatřili a oblíbili si tuto hru na instruktáži F. M. Marka.¹³² Volejbal se provozoval v tehdejší areálu organizace YMCA u nádraží v Českých Budějovicích, kde byla vybudována hřiště právě pro volejbal.

Na těchto hřištích se v letech 1921 až 1923 konala utkání s různými družstvy z okolních obcí a jiných hostujících měst. Mezi volejbalové nadšence a velké propagátory volejbalu zde na jihu patřili např. Reschl, Vinkler, Vácha, Kalina, Charvát,

¹²⁹ Nidrlé, V. (2003). *Tělovýchovná jednota Sokol Dřevěnice existuje již 80. let. Zpravodaj ČVS: Věstník Českého volejbalového svazu.*, roč. 2003, č. 10, s. 26.

¹³⁰ *Historie volejbalového oddílu Sokol Držkov.* Dostupné z: <http://www.drzkov.cz/historie-61> (26. 11. 2014).

¹³¹ *SK Volejbal Ústí nad Labem – historie.* Dostupné z: <http://www.skvolejbal.cz/element.aspx?WebMenuSelect=1> (20. 1. 2015).

¹³² F. M. Marek byl tehdejší výkonný ředitel YMCA.

Leskovec či František Vazač. Roku 1923 se českobudějovická YMCA zúčastnila celorepublikového přeboru YMCA, který se odehrával na Kladně. Zde vydobyla krásné druhé místo.

V prosinci tohoto roku však došlo k velké tragédii pro českobudějovický volejbal. S vyhořením budovy YMCA v Českých Budějovicích skončila první pasáž jihočeského volejbalu. Nebyl to však úplný úpadek místního volejbalu, protože v tomto roce byl volejbal v rozkvětu na středních školách, kde horlivě propagovali volejbal profesori Škorpil a Týra. V pozadí středních škol se začal hrát volejbal i na místní sokolské půdě. Dále se začal objevovat i v jiných sportovních organizacích, počínaje sportovními kluby.

Nejlepším družstvem mezi lety 1925 a 1930 bylo družstvo Jirsíkova gymnasia v Českých Budějovicích, které vybojovalo na prvním organizovaném přeboru v jižních Čechách ve městě Písek roku 1926 premiérový titul.

Největším úspěchem tohoto družstva však bylo vítězství na předsletových studentských hrách roku 1928 v Praze, kde se stalo studentským přeborníkem celé Československé republiky. Nejznámějším a nejtradičnějším místním turnajem třicátých let, byl jednoznačně Tyršův štít v Českých Budějovicích, který byl pravidelně pořádán od roku 1932.¹³³

Mezi nejlepší oddíly těchto dob v jižních Čechách patřily Sokol I České Budějovice, Lužničan Veselí nad Lužnicí, SK Strakonice¹³⁴, Sokol Písek, Sokol Jindřichův Hradec¹³⁵ a Sokol Střížov.¹³⁶

Roku 1934 byl učiněn úspěšný pokus o založení řídicího orgánu v jižních Čechách.¹³⁷ Tento řídicí orgán měl sídlo ve Veselí nad Lužnicí a do vedení byli dosazeni Jaroslav Háza a Jan Fafla. Tento svaz však neměl dlouhého trvání a se zánikem Lužničanu Veselí nad Lužnicí koncem třicátých let zanikl. Netrvalo však dlouho a roku 1939 byla znovu ustanovena Jihočeská župa ČVBS se sídlem v Českých Budějovicích.¹³⁸ Prvním předsedou tohoto orgánu byl Jan Neruda.¹³⁹ Roku 1943 se

¹³³ Později byl pořádán jako Velká cena Českých Budějovic, která se hrála i po druhé světové válce.

¹³⁴ V této době jednou získal i titul přeborníka českého venkova.

¹³⁵ Jindřichohradečtí sokolové získali roku 1939 čtvrté místo na přeboru Čech.

¹³⁶ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 53-54.

¹³⁷ Tento orgán byl Jihočeský okrsek ČVBS.

¹³⁸ Tato župa měla trvání až do roku 1948.

¹³⁹ Dalšími předsedy byli Míla Faktor, Josef Zoch, Josef Kohout a Eda Hájek.

českosobudějovické družstvo MIFA¹⁴⁰ proboujalo do nejvyšší soutěže a dominovalo ve volejbale do i po roce 1945.

Ve východních Čechách se stal nevýznamnějším datem v počátcích volejbalu rok 1921, kdy se zde, konkrétně na půdě Pardubic, uspořádaly první Středoškolské hry a volejbal se tak dostal do podvědomí více lidí.

Většího rozšíření se volejbal na východě však dočkal až kolem roku 1925. Do tohoto roku se volejbal nejvíce rozšiřoval a rozvíjel na školních pozemcích. Kolem tohoto roku však nabral úplně jiný spád a začal se šířit jako lavina. Volejbal zde byl téměř na každém rohu - na plovárnách, školách, u chat, v kasárnách a v různých tělovýchovných sdruženích, jakým byla ČOS. Koncem třicátých let zde bylo několik spolků na vyšší úrovni, jako například sokolská družstva Náchoda, Hradce, České Třebové a Pardubic I. Nebyla tu však družstva pouze sokolská, ale pařila jsem i družstva Habeše Náchod a Z-klub Hradec Králové. Hráči těchto družstev hrávali při studiích za pražské týmy.¹⁴¹ Tam získávali bohaté zkušenosti, které později přivezli do svých domovů.¹⁴²

V Hradci Králové se v roce 1928 hrálo mistrovství severovýchodních Čech.¹⁴³ Roku 1931 se v Pardubicích konalo mistrovství republiky a byla zde uspořádána i výstava tělesné výchovy a sportu. Tohoto mistrovství se účastnilo celkem 14 družstev z toho 11 mužských a 3 ženská. Velkým zklamáním však byla technická úprava a vybavenost místních hřišť. Tato hřiště měla nepřesné rozměry, kůly na výšku sítí byly příliš nízké a míče příliš těžké a tvrdé. Mohl za to technický výbor výstaviště, který na sebe převzal organizační povinnosti a zodpovědnost. Zúčastněná družstva však předvedla technicky vyspělý volejbal.

Každé mistrovství bylo dalším krokem ke zvětšení „volejbalového světa“.¹⁴⁴ Roku 1932 se v Pardubicích konal místní přebor ve volejbale na počest oslav stých narozenin M. Tyrše a hrálo se o Putovní štít městské rady Pardubické. Tento rok se hrál i turnaj o „Pohár měst východočeských“, kterého se účastnila Sokolská družstva z České Třebové, Pardubic a Hradce Králové.¹⁴⁵

¹⁴⁰ MIFA byl krycí název pro Sokol České Budějovice I, a to po zákazu ČOS německými nacisty.

¹⁴¹ Nejčastěji za Masarykovu kolej a Kolonku.

¹⁴² Mezi tyto hráče patřili například bratři Horákoví z České Třebové, Vája z Náchoda, Ploška, Zámeš, Tchoř z Hradce Králové, Poláka a Vinaře z Pardubic.

¹⁴³ Nová tělesná výchova, 1927/1928, s. 229.

¹⁴⁴ STAR, roč. 1931, č. 40, s. 11.

¹⁴⁵ STAR, roč. 1932, č. 36, s. 13.

Volejbal se pak začal čím dál více rozrůstat na venkově. Pro zlepšování úrovně volejbalu v této východní oblasti zde byly organizovány, propagovány a podporovány velké turnaje,¹⁴⁶ na které se sjížděla všechna možná družstva z celých Čech a Moravy. Od poloviny třicátých let byly na podobných turnajích vidět větší i menší obce,¹⁴⁷ které podávaly skvělé výkony. Nejdominantnějším družstvem na východočeském území byl jednoznačně Sokol Pardubice I, který tu nabýval prvenství po několik let. Měl tu však i silnou konkurenci,¹⁴⁸ která jeho prvenství ohrožovala.

Východočeský volejbal patřil mezi špičku v republice. Na celostátních sokolských přeborech byl Sokol Pardubice I několikrát na druhém místě. Dále roku 1939 vydobyl první místo na mistrovství Čech a mistrovství Československa,¹⁴⁹ které vyhrál i roku 1944. V první zemské a státní lize se umisťoval na předních pozicích. Dalšími družstvy, která se několikrát probojovala do celostátních soutěží, byly SOÚO¹⁵⁰ Hradec Králové, Habeš Náchod a Staré Město Náchod.

Volejbal žen na východě Čech nedosahoval tak vysokých kvalit. Jediným družstvem žen, které se drželo v soutěžích na celostátní úrovni, bylo Staré Město Náchod.¹⁵¹

Počátky organizovaného volejbalu na Havlíčkově Brodsku můžeme přikládat období mezi roky 1925 až 1930, kdy se objevuje volejbal v Havlíčkově Brodě, Světlé nad Sázavou, Chotěboři, Okrouhlici, Přisece a dalších obcích. Na tomto území se volejbal nejčastěji objevoval a pěstoval pod vedením jednot Sokola, Dělnických tělovýchovných jednot, Federace dělnických tělovýchovných jednot, studentských spolků a sportovních kroužků. Další sportovní kluby v této oblasti dávaly spíše přednost fotbalu.

Ve Světlé nad Sázavou jsou první zmínky datovány k roku 1926, a to díky pokladní knize tělovýchovně-ochotnického spolku, kdy mužstvo Světlé hrálo na turnaji v Kolíně. Roku 1932 bylo navrženo a projednááno o zařazení světelského a okolního volejbalu do státní činnosti Sokola. Důvodem toho bylo vybudování volejbalového hřiště vedle tamější sokolovny, čímž se otevřela dvířka k pozdějšímu místnímu rozvoji

¹⁴⁶ Tyto turnaje byly pořádány převážně v městech například Česká Třebová, Pardubice a Hradec Králové.

¹⁴⁷ Těmito obcemi byly Dvakačovice, Čeperka, Černilov, Lány na Důlku, Studánka, Bílá Třemošná a Okrouhlice.

¹⁴⁸ Mezi tyto konkurenty patřili Habeš Náchod, Staré Město Náchod, SOÚO Hradec Králové a Rapaťáky Hradec Králové.

¹⁴⁹ V letech 1941, 1943 a 1946 byl Sokol Pardubice na mistrovství republiky na druhých místech.

¹⁵⁰ Sdružení osad údolí Orlice

¹⁵¹ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 54.

volejbalu. Z této oblasti stojí za zmínku mužstvo z Příseky, které sehrálo kvalifikaci o přebor republiky, však neúspěšně.¹⁵²

Západ Čech patří jednoznačně k nejranějším provozovatelům volejbalu nejen v Čechách, ale i v celém Československu. Zde se pěstoval volejbal již od prvopočátků,¹⁵³ kdy se poprvé objevil v Československu. Hlavním centrem v šíření volejbalu na západě Čech byla Plzeň. Zpočátku se zde hrálo stejně jako v Praze nebo Žilině pod vedením armádních instruktorů. Zde v západních Čechách se kolem roku 1920 volejbal řadil s popularitou hned za nejpoblíbenější kopanou. V tomto období vzniklo hned několik družstev,¹⁵⁴ která volejbal pěstovala. Ale až teprve kolem roku 1924 se zde začal volejbal hrát organizovaně, a to díky Plzeňskému volejbalovému a basketbalovému svazu. Také zde byl utvořen řídicí oddíl po boku sokolské župy Plzně.¹⁵⁵ Touto dobou také začala vznikat volejbalová družstva v DTJ. S počtem vznikajících nových družstev stoupala také úroveň volejbalu. Roku 1928 byl dorost sokola Plzeň V považován za nejlepší družstvo v celé republice. Po zařazení mezi dospělé pokračovalo toto družstvo ve svých úspěších a stalo se dokonce několikanásobným mistrem republiky i mistrem všeslovanského Sokolstva roku 1938 v Bělehradě.

Západočeský volejbal však dosahoval obrovských úspěchů v ženském volejbale, ve kterém zcela dominovaly Plzeňské ženy ze Sokola,¹⁵⁶ které od roku 1934 patřily mezi největší elitu Československa. Do roku 1945 získaly 9 titulů mistryň republiky v řadě i nějaké tituly přebornic ČOS.¹⁵⁷

Největšího rozšíření se dočkalo Plzeňsko a mezi lety 1935 a 1939, kdy zde volejbal hrálo celkem 35 registrovaných sokolských družstev, 15 družstev DTJ a nejméně 20 družstev jiných organizací.¹⁵⁸ V těchto letech o sobě dalo vědět i druhé dorostenecké sokolské družstvo Plzně,¹⁵⁹ které získalo titul sokolského mistra. Někteří z hráčů vynikali později ve hře dvojic a dosahovali až na tituly mistrů republiky. Za

¹⁵² Holoubek, F., & Holoubková, J. *Historie: VK Světlá nad Sázavou*. Dostupné z: <http://www.vksvetla.wz.cz/historie.html> (4. 1. 2015).

¹⁵³ Na přelomu jara a léta 1919 v Plzni.

¹⁵⁴ Prvními družstvy byly kolektivy „Psohlavci“, „Pavouci“, několik družstev YMCA a Sokol Plzeň II s krycím jménem „Ikar“.

¹⁵⁵ Díky tomu se od této doby dal sledovat vývoj sokolského volejbalu v okolí Plzně.

¹⁵⁶ Od roku 1941 po zákazu Sokola vystupovaly pod názvem Viktoria Plzeň.

¹⁵⁷ Do roku 1945 obdržely ženy ze Sokola Plzeň I 9 titulů mistra republiky ze 13 možných a držely si prvenství neuvěřitelných 11 let bez porážky.

¹⁵⁸ Tramp, armáda a jiné sportovní kluby.

¹⁵⁹ Toto družstvo bylo složeno z hráčů menších postav, ale dominovali slušnou technikou.

války však nejenom západočeský volejbal strádal. Spousta volejbalových oddílů byla rozpuštěna a po válce už svou činnost neobnovila.¹⁶⁰

6.2 Rozvoj volejbalu na Moravě a Slezsku

Na Moravě se volejbal začal hrát těsně před rokem 1920, a to v jižnější části Moravy, konkrétně na brněnských vysokých školách.¹⁶¹ Prvním zdejším klubem, který pěstoval volejbal, bylo družstvo Sportovního sdružení Universita. Volejbal zde učil J. A. Pipal, který byl v Brně častým a váženým hostem.

Roku 1920 dorazila do Brna první volejbalová pravidla a růst volejbalu započal. Mezi první družstva patřily týmy Sokola Brno II, poté tu nebylo na špatné úrovni družstvo brněnské YMCA, dále tu figurovali studenti z univerzity i techniky a začala se zde tvořit družstva i v DTJ.

Roku 1922 bylo pořádáno první mistrovství Brna.¹⁶² Nejlepším družstvem těchto dob v Brně byl tým Sokola Brno I.¹⁶³ Roku 1931 se stalo toto sokolské družstvo členem ČVBS a ve stejném roce se i utkalo ve finále mistrovství republiky se Strakovou akademií, která po těžkém souboji nakonec brněnské družstvo porazila.¹⁶⁴ Přesto bylo i druhé místo na republikovém mistrovství velikým úspěchem. Jeho hráči také dvakrát zvítězili na turnaji o mistra Moravy.

Roku 1926 uspořádali Kroměřížští první mimopražské mistrovství volejbalu v kategorii mužů. Zde se moravská družstva Sokol Kroměříž a Technika Brno umístila hned za dvěma pražskými družstvy VVK a Strakovou akademií, což nebylo vzhledem k silné konkurenci vůbec špatné umístění.

O rok později se mistrovství konalo v Kroměříži, kde se kroměřížský Sokol umístil na druhém místě hned za Strakovou akademií, na třetím místě bylo další moravské družstvo - Sokol Brno I. Nejslavnějším rokem volejbalu na Moravě, před rokem 1945, byl rok 1929, kdy Sokol Kroměříž dobyl první příčku na mistrovství republiky. Tím sesadil pražské studenty z vrcholné pozice a navíc se stal prvním

¹⁶⁰ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 55.

¹⁶¹ Brno bylo oproti Praze pomalejší, zde nebyl z počátku volejbal tak oblíbený.

¹⁶² Vítězem tohoto mistrovství se stala pražská Strakova akademie.

¹⁶³ Toto družstvo mělo tehdy velmi dobrého hráče Ervína Buchníčka.

¹⁶⁴ Členy tohoto brněnského družstva byli E. Buchníček, J. Černý, J. Jebavý, Š. Kocúr, A. Mindl a V. Zdražilek.

sokolským družstvem, které získalo první místo na mistrovství Československa.¹⁶⁵ Na vysoké úrovni se hrál volejbal také ve Zlíně, Prostějově, Uherském Hradišti, Přerově, Hodoníně, Znojmě a hlavně ve Slavkově.¹⁶⁶

V Brně rostl volejbal mnohem rychleji než v okolní Moravě. Bylo zde několik konkurenčních týmů, jako například Sokol Brno I, Sokol Brno II, Sokol Brno III, Sokol Komín, Sokol Žabovřesky na hřišti Pod lesem, Arsenal Husovice, DTJ Brno I, Královo Pole, Vysokoškolský sport a Židenice.

Ve Zlíně se zaslouhoval o podporu volejbalu i celorepublikově známý Tomáš Baťa, který zde nechal vybudovat hřiště přístupné všem lidem se zájmem o sport. Byly zde rovněž k zapůjčení míče na různé sporty, volejbal nevyjímaje.¹⁶⁷

Kroměříž patřila mezi elitu moravského volejbalu v dobách mezi světovými válkami. V Kroměříži se volejbal rozrůstal poměrně brzy a rychle. Stěžejní postavou v Kroměříži byl profesor Ladislav Roušar, který tam šířil a propagoval tehdy nový volejbal. Do této hry zasvěcoval žáky s vysokým zápalem. Ti si jej brzo osvojili, oblíbili a hráli dokonce i závodně. Tehdy byla výhoda, že na dvorech kroměřížského ústavu byly dva vzorně upravené dvorce. Roku 1926 hrál Sokol Kroměříž dva „přáteláky“ proti VVK - mistrům republiky z let 1925 a 1926. První vyhráli vysokoškoláci 4:1. V odvetě však prohráli 3:4. To značí, že na tom Sokol s kvalitami nebyl vůbec špatně.¹⁶⁸

Z Kroměříže se volejbal dostával do okolních obcí, jakou byla například Bystřice pod Hostýnem, kam ho přivezl a kde ho později pěstoval hráč ze Sokola Kroměříž Jaroslav Kozlík.¹⁶⁹ Ten chodil na školu v Kroměříži, a protože nebyl přímo z Kroměříže, tak hrával s přespolními vždy před tím, než odjížděli vlakem domů. Volejbalu se věnoval skoro každým dnem. Brzo postoupil ve volejbale tak daleko, že roku 1923 ve svém rodišti Bystřici pod Hostýnem založil volejbalový oddíl spadající právě pod křídla Sokola.

Ten samý rok na veřejném sokolském cvičišti Na Zahájené zorganizoval propagační utkání pro nábor nových hráčů a fanoušků. Aby zvedl úroveň místních začínajících hráčů, přizvával na tréninky své kroměřížské spolužáky, již zkušenější volejbalisty. Vytvořili jedno mužstvo a uspořádali v Bystřici roku 1924 turnaj, který

¹⁶⁵ Významní hráči družstva Sokol Kroměříž byli Kozlík, Hoffman a Ševčík.

¹⁶⁶ Slavkov měl i ženské družstvo. Volejbal pěstovali i jeho dorostenci. Muž, kolem kterého se vše točilo, byl Alois Zyka.

¹⁶⁷ STAR, roč. 1931, č. 29, s. 3.

¹⁶⁸ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 55-56.

¹⁶⁹ Hráč z družstva Sokol Kroměříž, který roku 1929 zvítězil na mistrovství republiky.

propagovat volejbal a měl za úkol získat do budoucna více příznivců.

O rok později J. Kozlík se Sokolem Kroměříž dosáhli vítězství v propagačním turnaji v Kroměříži, kde porazili vysokoškoláky z Univerzity Brno. Tento rok dokonce vyhráli i titul mistra Moravy.¹⁷⁰

V Kroměříži se roku 1930 hrálo mistrovství Hané, kde domácí družstvo Sokola zvítězilo a nechalo za sebou na druhém místě ČSS Olomouc, na třetím své druhé družstvo, čtvrtou příčku získala Haná Kroměříž. O rok dříve získalo toto družstvo Sokola Kroměříže titul mistra Československa.¹⁷¹

Na střední Moravě,¹⁷² na začátku druhé světové války volejbalový život neustal a hrála se zde takzvaná I. liga, do které patřila družstva jako SK Baťa, Tomášov Zlín, Učitelský ústav Kroměříž, Sokol Zlín, Uherské Hradiště, Přerov, Vlkoš, Olomouc, Kroměříž, Holešov, Černovír, Napajedla. Také zde byly pořádány turnaje v obcích a sportovních klubech, jakými byly Kostelec na Hané, Sokol Troubky, Oplocany, Prostějov, Bělidla, Radvanice, SK Rolný Prostějov. Všechny tyto obce a kluby měly obrovskou zásluhu na rozvoji volejbalu na území Moravy.

Na Prostějovsku se volejbal objevil ve dvacátých a třicátých letech. Konkrétně v Prostějově jsou vzpomínky sportovního klubu datovány od roku 1939. Další zmínka je o sportovním klubu Klenkovice na Hané roku 1940.¹⁷³

Větší rozmach volejbalu nastal až po osvobození. Roku 1945 nabíral volejbal ještě více na oblibě a ihned se konaly různé soutěže. Nejdříve se hrálo pouze v rozsahu okresů, vítězové postupovali dále do bojů o mistra oblastí. Vítězové oblastí hráli mezioblastní turnaje a vítězové těchto turnajů měli možnost hrát na mistrovství republiky. První mistrovství republiky po osvobození se konalo na Moravě ve Zlíně v roce 1945. Po válce se stal volejbalovou velmocí Sokol Přerov.¹⁷⁴

Vývoj volejbalu ve Slezsku úzce souvisel s rozvojem volejbalu na střední Moravě. Většina týmů se účastnila stejných soutěží. Zde se hrál volejbal ve větších obcích, jakými byly Ostrava, Havířov a jiné.

¹⁷⁰ Kozlík, J., & Vrbenský, Z. (2012). *Volejbalové vzpomínky Jaroslava Kozlíka*. Dostupné z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/Volejbalove_vzpominky_J_KOZLIKA_na_Sokol_Kromeriz_v_letech_1920-33.pdf (31. 8. 2014)

¹⁷¹ Nová tělesná výchova, 1930, s. 181.

¹⁷² Do touto částí Moravy jsou myšleny okresy Olomouc, Šumperk, Přerov, Prostějov, Kroměříž, Zlín a Uherské Hradiště.

¹⁷³ Navrátil, P. (2002). *80 let Prostějovského volejbalu*. Prostějov: OVS. Dostupné z: http://olomouc.cvf.cz/svaz_prostejov/data/docs/80_let_prostejovskeho_volejbalu.pdf (8.5.2015), s. 5.

¹⁷⁴ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 56-57.

6.3 Rozvoj volejbalu na Slovensku

Přestože Československo byl jednotný stát, na slovenském území od prvopočátků roku 1919, v již zmiňované Žilině, se volejbal a jeho organizace vyvíjely o něco pomaleji. Tradičním centrem volejbalu na slovenském území byly Vysoké Tatry, kde se volejbal pěstoval od roku 1921 v Dolním Smokovci.

V Bratislavě se první organizace YMCA objevila teprve roku 1922. V ní se rovněž pěstoval převážně volejbal s basketbalem.

Roku 1923 vznikl Slovenský sportovní klub Univerzita, ve kterém se volejbal také uchytil a hrál. Tento spolek disponoval třemi volejbalovými družstvy.

V Bratislavě se volejbal vyvíjel o něco pomaleji než v Praze. První utkání vysokoškolských volejbalových týmů v Bratislavě bylo až roku 1924. Zde se utkala studentská družstva Prahy, Brna a Bratislavy.¹⁷⁵

Mimo organizaci YMCA měl na rozvoj volejbalu na slovenském území velké zásluhy také Sokol, tehdy s největší členskou základnou. Na Slovensku byl nejvýkonnějším sokolským týmem Sokol Košice.

Volejbal se probojoval také do programu organizace Orel a výrazně se také hrával ve slovenském svazu dělnických tělovýchovných jednot RTJ.¹⁷⁶ Koncem roku 1920 byla v RTJ pouze tři družstva. Trvalo jedenáct let než se RTJ mohla pyšnit 28 družstvy.

Dalšími místy, kde byl volejbal na Slovensku pěstován, byly střední školy. Zde se dostal do programu středoškolských her. Roku 1932 se dostavil úspěch Žilinských děvčat,¹⁷⁷ která se stala středoškolskými mistry Československa.

Roku 1928 se začala hrát mistrovství Slovenska. První bylo odehráno v Banské Bystrici, kde ve finále zvítězilo družstvo YMCA Bratislava nad domácím družstvem YMCA Banská Bystrica. Až teprve tohoto roku začaly na slovenském území organizované turnaje.

Hned roku 1929 byl organizován například turnaj v Moštenici. Slovenský volejbal nedosahoval tak vysokých výsledků, proto se pro ně stal významný rok 1933,¹⁷⁸ když se zde v Košicích konalo Mistrovství Československa a domácí družstvo Košic vybojovalo čtvrté místo, což bylo pro slovenský volejbal zatím nejlepším umístěním.

¹⁷⁵ Odbíjená teorie a didaktika, O. Kaplan & J. Buchtel, Státní pedagogické nakladatelství, s. 11.

¹⁷⁶ V RTJ se volejbal šířil pomaleji než v Čechách. Zájem mezi členstvem však byla. Potvrdila to účast v žilinském kurzu.

¹⁷⁷ Členkami týmu byly Mičurová, Matejková, Pekárová, Rednerová a sestry Godžúrové.

¹⁷⁸ Tento rok je pro Slovensko významným, protože do roku 1945 nedosáhli lepšího výsledku než čtvrtého místa na republikových mistrovstvích.

Tento rok se začaly ve volejbale konat celoslovenské přebory. O rok později se na Slovensku nekonalo mistrovství Slovenska, ale hrálo se pouze o tituly v rámci západoslovenského a východoslovenského okrsku. Tento rok se konalo mistrovství Československa ve Zlíně, kde družstvo YMCA Bratislava dokázalo vzdorovat i těm nejlepším družstvům tohoto období.¹⁷⁹ Neskončilo sice na prvních třech místech, ale překvapilo a umístilo se jako čtvrté. Slovensko považuje tento volejbalový úspěch za nejlepší do druhé světové války.¹⁸⁰

Narušení volejbalového vývoje na Slovensku zapříčinilo osamocení a odtržení od Čech, Moravy a Slezska. Dále byly zakázány tělovýchovné organizace. Postupně se však volejbal dostával do sportovních klubů. Roku 1940 vznikl Slovenský volejbalový a basketbalový svaz, který tyto sporty organizoval. Ještě toho roku SVBS¹⁸¹ vydal první pravidla těchto her, psaná ve slovenštině. Vzniklo zde osm žup, prakticky ve všech center volejbalu Slovenska.¹⁸² Prvenství v tomto období nejčastěji patřilo Bratislavským, kde dominovala družstva sportovního klubu Bratislava a vysokoškoláci z Bratislavy. Roku 1942 k těmto družstvům přibýlo další bratislavské družstvo, které jim bylo schopno konkurovat. Tímto družstvem byl tým Oddílu armádních cvičenců. Tohoto roku se také ustanovil samostatný Slovenský volejbalový svaz, který sdružoval 34 mužských a 12 ženských družstev. Činnost volejbalu přerušila válka roku 1944.¹⁸³ Poslední mistrovství Slovenska před koncem druhé světové války se konalo v Banské Bystrici. Během války došlo ke značným ztrátám i v řadách skvělých volejbalových hráčů. Slovenský svaz patřil mezi první obnovené svazy po roce 1945. Tento rok už bylo uspořádáno a hráno první poválečné mistrovství Slovenska, které vyhráli Železničáři Bratislava.¹⁸⁴

Volejbal v Bratislavě se začal rozvíjet a uchycovat o něco déle než ve městech, jakými byla Žilina nebo Banská Bystrica. Celkově byl západ Slovenska v tomto vývoji volejbalu o něco pomalejší. Volejbal se sem dostal až po roce 1920, a to ze Žilinské reálky. Zde, na západě Slovenska, volejbal zažil větší růst teprve roku 1928, kdy se zde

¹⁷⁹ Za toto družstvo bojovali Brož, Flögl, Hrankovič, Lehotay, Poradovský, Pospíšil a Valenta.

¹⁸⁰ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 50.

¹⁸¹ Slovenský volejbalový a basketbalový svaz

¹⁸² Těmito župami byly Bratislava, Trnava, Žilina, Banská Bystrica, Ružomberok, Spišská Nová Ves, Partizánske a Prešov.

¹⁸³ Prakticky k žádnému přerušení v konání mistrovství nedošlo, protože v dalším roce došlo k obnovení mistrovství ČSR. Válka měla velký podíl na menší účasti týmů na těchto válečných mistrovstvích.

¹⁸⁴ Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 51.

začala stavět různá hřiště, jako např. hřiště v Devíne. To se stalo pro bratislavské volejbalisty populárním místem. Kolem roku 1922 se stala hlavním propagátorem volejbalu v Bratislavě organizace YMCA. Dokonce roku 1928 družstvo YMCA Bratislava získalo v Banské Bystrici titul mistra Slovenska.¹⁸⁵ V třicátých letech se Bratislava dostala do popředí celého slovenského volejbalu. Roku 1933 se dostali bratislavští vysokoškoláci do popředí tohoto sportu a svedli tak velkolepé souboje s družstvy organizace YMCA.

Ve stejné době jako do Bratislavy se volejbal dostal i do Nitry, kde se také tento sport začal uchycovat, a roku 1929 zde vznikl první ročník turnaje o putovní cenu Nitry,¹⁸⁶ kterou vyhrálo místní družstvo skautů z gymnázia, kteří o rok později zvítězili na mistrovství bratislavských středních škol. Tato soutěž pomalu, ale jistě získala na velikosti. Jedním z dalších putovních pohárů byla také putovní cena Vysokoškolského sportu – mistrovství Slovenska ve volejbalu, která byla z křišťálu s rytinou a usazená do podstavce ze stříbra a onixu.¹⁸⁷ Roku 1931 se k volejbalu hlásily také Zlaté Moravce, Modra, Malacky a jiné obce.

V Modre se roku 1932 začala objevovat první seskupení ženských družstev, která zde provozovala první volejbalová utkání.

Žilina byla jednoznačně kolébkou slovenského volejbalu. Žilinský volejbal rozvíjel dovednosti a šířil volejbal po širokém území i ve středu Slovenska. V Žilině se volejbal uchytil opravdu rychle. Propagoval ho zde nejen J. A. Pipal, ale hlavně J. F. Machotka. Dalšími velmi významnými propagátory byli žilínští studenti reálky, kteří pořádali různé turnaje a ukázkové zápasy v ostatních městech.¹⁸⁸ Do okolních obcí se tak volejbal rozšířil neuvěřitelnou rychlostí. Obce, které tento sport začaly provozovat po boku Žiliny, byly například Čadca, Nesluša, Lietavská Lúčka, Rajec. Okolo roku 1920 se tu začínal ukazovat i ženský volejbal. Roku 1932 žilinské středoškolačky dobyly prvenství na mistrovství středních škol v Praze.

Banská Bystrica byla po Žilině největším propagátorem volejbalu na Slovensku. Hráči banskobystrické YMCA patřili mezi tamní průkopníky.¹⁸⁹ V Banské Bystrici byl roku 1928 uspořádán speciální kurz pro středoškolské pedagogy.

¹⁸⁵ Členy tohoto družstva byli Vališ, Chlumský, Zágoršek, Barát, Adelsberger a Kilmann.

¹⁸⁶ Pribinův pohár.

¹⁸⁷ STAR, roč. 1932, č. 25, s. 18.

¹⁸⁸ Roku 1920 se konaly tyto turnaje v Banské Bystrici, Martine, Rožomberku, Zvolene a jiných obcích.

¹⁸⁹ Členy tohoto týmu YMCA byli Selecký, Jakubovie, Durný, Žiljak, Knopka, Caban a pár dalších.

Na východě Slovenska se šířil volejbal pomocí armádních spolků. Takovou menší východní kolébkou byly Dolní Smokovce ve Vysokých Tatrách. Odtud se volejbal rozšiřoval dále. Jsou zde vedené záznamy o volejbale z roku 1921. Roku 1929 se pořádal první ročník mistrovství Vysokých Tater, kde se zvedal počet zájemců. Dalším významným momentem pro volejbal v Tatrách bylo mistrovství republiky, které se konalo roku 1930 v Tatranské Lomnici. Konalo se současně s mistrovstvím Vysokých Tater.¹⁹⁰

Ve východoslovenských městech, jakými byly například Košice, Spišská Nová Ves, Trebišov, Michalovce, se šířil volejbal do okolních obcí kolem roku 1930. Dalšími pozdějšími centry se staly i Prešov, Rožnava, Bardejov, Sečovce, Humenné a několik dalších. Zpočátku se tu volejbal šířil v armádních útvarech, ale skoro současně na ně navázal vysokoškolský sport, který se volejbalu také chopil. Největší zásluhy na šíření zdejšího volejbalu mají však Košice. Roku 1933 se v Košicích pořádalo mistrovství republiky mužů. Sokol Košice a ČSŠK (Československý sportovní klub) Košice dosahovaly na Slovensku vysokých kvalit.

Kolem roku 1934 se u Prešova ve Spišském Podhradie objevila novinka automatický přístroj na počítání bodů pro rozhodčí volejbalu, který zhotovil Vilém Fiřtík. „ ... *Je to automatické počítadlo, udávající stav hry, takže soudci při jeho výkonu umožňuje sledování hry a ulehčuje mu v jeho paměti. Sestává ze dvou ciferníků vedle sebe, u každého jedna páčka, uprostřed posuvný ukazatel servisu, značící, která strana podávala do hry. Ciferníky udávají počet bodů každé strany. Udělá-li strana chybu, stiskne se páčka jejího ciferníku a přístroj zaznamená ztrátu servisu v případě, že strana podávala míč do hry (ukazatel servisu přeskočí na druhou stranu); v případě, že měla servis druhá strana, posune se číslice ciferníku této strany, neboť tato druhá strana získává bod. Ukazatel servisu se nepohne, podobně jako v prvním případě při ztrátě míče se nemění stav hry. Na počátku hry se postaví ukazatel servisu na stranu, která hru zahajuje. Zvláště výhodou je tato pomůcka při oficiálních zápasech pro zapisovatele hry, neboť vylučuje omyl v zápise a udává během hry přesně její stav ...*“¹⁹¹

Roku 1935 se konaly vysokoškolské slavnosti v Prešově, kde studenti hráli volejbalový turnaj, kterého se zúčastnilo 17 družstev. Roku 1939 se z válečných důvodů volejbalové dění pozastavilo a hrálo se v méně městech. Mezi města, ve kterých se volejbal hrál nadále, patřila města například Prešov, Spišská Nová Ves, Poprad

¹⁹⁰ Nová tělesná výchova, 1930, s. 181.

¹⁹¹ Nová tělesná výchova, 1934, s. 96.

a Bardejov. Roku 1945 po osvobození se volejbal začal rozvíjet ještě silněji než před a během války. Košice hned po válce dominovaly, ale ne na dlouho. Východoslovenský volejbal začal ztrácet na západněji položená města a propadal se tak v žebříčku na horší pozice.¹⁹²

6.4 Rozvoj volejbalu v Podkarpatské Rusi

Po potyčce s Maďary, evakuaci Rumunů a rozpadu Rakouska-Uherska, na tom Podkarpatská Rus s organizací vážla ve všech směrech, ať už politických, či hospodářských, nebo kulturních. Jako součást Československa byla odkázána na rozhodnutí českého národa. Po urovnání zahraničních věcí Češi začali spolupracovat ve všech směrech s Podkarpatskou Rusí. Organizovaná tělovýchova se zde začínala rozvíjet až na počátku dvacátých let dvacátého století. Koncem roku 1919 se sem začínali dostávat tehdejší průkopníci tamního sportu.

Před rokem 1920 se na území Podkarpatské Rusi vůbec nenalézaly žádné organizace, jakými byl například Sokol, Skaut, Orel, Trampské hnutí, YMCA a jiná jim podobná sdružení. Z těchto důvodů zde byla slabá materiální výbava a málo sportovních ploch či zařízení. Tělocvičen bylo na tomto území pomálu a byly vystavěny převážně po bocích gymnázií. Čtyři tělocvičny se nacházely i u tamních měšťanských škol. Tyto podkarpatské tělocvičny však nemohly být brány jako moderní, spíše to byly větší místnosti, které je pouze připomínaly. Zdejší populace vůbec neznala cvičení na náradí a podobné tělocvičné systémy. Jedinou tělovýchovou zde byl tanec a nějaké pohybové hry.

Zásadní změnu do vývoje sportu v Podkarpatské Rusi přinesla až československá škola, Sokol a Skautské hnutí. Populace zde byla s fyzickými vlastnostmi výrazně pozadu a i v roce 1930 byly patrné rozdíly mezi českými a podkarpatskými sportovci.

Na druhou stranu měla tato populace o poznání lepší hbitost, mrštnost a zápal pro tělovýchovu, což bylo pro volejbal jako stvořené. Pomocí československých organizací napravovali svou slabší fyzickou zdatnost. Do roku 1923 se zejména Sokol angažoval ve vzdělávání podkarpatských Rusů v tělovýchově, a to i na školách. Po tomto roce se začala rozmáhat druhá působící organizace - Svaz skautů Podkarpatské Rusi.

¹⁹² Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia, s. 58.

Roku 1930 bylo utvořeno několik sportovních klubů a mnoho dalších organizací, jako například DTJ, Orel, Junáctví a další podobné organizace, které pěstovaly volejbal na „západě“ Československa.¹⁹³

Volejbal se zde objevoval převážně v Užhorodu, odkud pocházelo právě jediné úspěšné volejbalové družstvo Podkarpatské Rusi. Bylo to ženské družstvo z tamního Sokola Užhorod. Toto jediné družstvo se drželo na republikové úrovni a roku 1931 se účastnilo mistrovství republiky.¹⁹⁴

Družstvo Užhorodu roku 1932 dosáhlo svého největšího úspěchu, když se probojovalo do konečného závodu ČOS. Na titul mistra republiky Podkarpatská Rus nikdy nedosáhla.¹⁹⁵

¹⁹³ Nová tělesná výchova, 1930, s. 152 – 153.

¹⁹⁴ Machajdík, I. (2003). *Popularita volejbalu vzrůstala*. Dostupné z: <http://bratislava.sme.sk/c/890892/popularita-volejbalu-vzrastala.html> (3. 4. 2015)

¹⁹⁵ Moravcová – Valentová, H. (2011). *Plzeňský ženský volejbal*. Plzeň: František Spurný, F. S. Publishing, s. 8. Dostupné z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/H_MORAVCOVA_-_%20Plzensky_zensky_volejbal_1930-80.pdf (6. 4. 2015).

7 Závěr

Předkládanou prací jsme se snažili naplnit cíle, kterými bylo zmapování a zpracování historie volejbalu do roku 1945 v Československu.

Za „otce“ volejbalu je považován William George Morgan, který ho roku 1895 zavedl na Springfield College v americkém státě Massachusetts. Dále se tato kolektivní míčová hra šířila do Kanady, do vzdálené Indie, na Kubu, Peru, Filipíny, Uruguaye (zde byla založena první volejbalová federace na světě), Číny. Do Evropy se dostal díky vstupu americké armády do první světové války, která se odehrávala převážně na evropském území. Z USA se tak volejbal rozšířil také do Francie a pobaltských států - Estonska, Lotyšska a Litvy. Z těchto zemí se volejbal dostal v roce 1919 do Československa.

Zde zavedla tento nový sport organizace YMCA. Stěžejní postavou v šíření volejbalu v Československu byl Čechoameričan J. A. Pipal, který společně s J. F. Machotkou organizoval armádní atletické kurzy, do nichž jako doplňkový sport byl zařazen také volejbal. Dalšími důležitými osobnostmi volejbalu byly F. M. Marek a L. W. Riess. Ti stáli u vzniku Československého volejbalového a basketbalového svazu. Tento svaz ovšem nebyl jediným šířitelem volejbalu na území Československa. Dalšími důležitými volejbalovými organizacemi, které je nutné zmínit, byly vysokoškolské oddíly, Česká obec sokolská či Dělnická tělovýchovná jednota.

Nejvyšším počtem členů se však pyšnilo Trampské hnutí a jeho v té době velice populární Trampská liga. K menším organizacím zastřešujícím volejbalové hnutí se řadil například Orel a Junák. Později se tento sport dostával i do sportovních klubů. Z výše uvedeného je patrné, že si volejbal získal od počátku vstupu do Československa velkou oblibu u široké veřejnosti. Dá se říci, že se volejbal hrál bez jakékoli materiální náročnosti na každém možném „plácku“. Tento sport hráli nejen muži, ale i ženy a děti. V tomto ohledu se volejbal stal kolektivním sportem, který spojoval různé věkové kategorie a sociální vrstvy obyvatelstva.

Mezi nejvýznamnější organizovaná družstva volejbalu na českém území téže doby byla Strakova akademie Praha, Vysokoškolský všesportovní klub Praha, Sokol Plzeň V, Sokol Pardubice I, Sokol České Budějovice I. Na moravsko-slezském území nejvýznamnější organizacemi byly Vysokoškolský sport Brno, Sokol Brno, Sokol Kroměříž, Sokol Zlín, Česká sportovní společnost Olomouc. Na Slovensku byla nejvýznamnější Žilinská Reálka, kterou postupně nahradily Sokol Bratislava a YMCA

Bratislava, dále nelze opomenout ani organizaci YMCA Banská Bystrica. V Podkarpatské Rusi byla jediná volejbalová organizace, která sdružovala ženy, s názvem Sokol Užhorod. Z dostupných získaných materiálů můžeme jako vysoce hodnocené hráče té doby uvést například Kozlíka, Hoffmana, Ševčíka, Prokopa, Klímu. Mezi ženami lze například uvést Hajnovou, Kalinovou, Šafránkovou, Krejčovou a Wintrovou.

Současný český volejbal se již rapidně liší od jeho počátků. Tato oblíbená kolektivní míčová hra získala na dynamice, rychlosti, přesnosti a razantnosti úderů, kde převážně fyzicky připravení hráči zvyšují prestiž této hry. Od roku 1949 se hraje mistrovství světa a roku 1964 se volejbal dostal na olympijské hry. Tato období však již nejsou předmětem této bakalářské práce.

Seznam použitých zkratek

- ČOS – Česká obec Sokolská
- ČSR – Československá republika
- ČSS – Česká sportovní společnost
- ČSŠK – Československý sportovní klub
- ČVBS – Český volejbalový a basketbalový svaz
- DTJ – Dělnická tělovýchovná jednota
- FPT – Federace proletářské tělovýchovy
- MIFA – Zkratka vzniklá ze jména Mirek Faktor, jenž byl jedním z hráčů Sokola ČB.
- MR – Mistrovství republiky
- NAAF – Národní amatérská atletická federace.
- RTJ – Robotnická tělovýchovná jednota
- SK – Sportovní klub
- SOÚO – Sdružení osad údolí Orlice
- SVBS – Slovenský volejbalový a basketbalový svaz
- USA – Spojené státy americké
- VS – Vysokoškolský sport
- VVK – Vysokoškolský všesportovní klub
- YMCA – Young Men's Christian Association = Křesťanské sdružení mladých mužů
- YWCA – Young Women's Christian Association = Křesťanské sdružení mladých žen

Prameny a literatura

Archivní fondy a sbírky

1. Archiv hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy II, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, archiválie X/0352, č. kartonu 442.
2. Archiv hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy II, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, archiválie X/0353, č. kartonu 442.
3. Archiv hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy II, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, archiválie XIV/1744, č. kartonu 669.
4. Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.

Periodika

1. Almanach sportu: na rok, roč. 1924 – 1937.
2. Cvičitel: příloha věstníku sokolského, roč. 1921 – 1947.
3. Česká Kinantropologie, roč. XVIII. (2014).
4. Jihočeský sportovní týdeník, roč. 1922 – 1941.
5. Nová tělesná výchova, roč. 1927 – 1937.
6. Protein, roč. XIII. (2011).
7. STAR, roč. 1931 – 1932.
8. Zpravodaj ČVS: Věstník Českého volejbalového svazu, roč. 2001 – 2006.
9. Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I. v Českých Budějovicích, roč. 1927 – 1939.

Tištěné prameny

1. *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936.* (1936). Praha: YMCA.
2. *Almanach tábora YMCA Sázava 1932.* (1932). Praha: YMCA.
3. *Oficiální pravidla pro volley-ball, basket-ball, playground-ball a hand-ball.* (1923). Praha: YMCA.
4. *Oficiální pravidla pro volley-ball, basket-ball, playground-ball a hand-ball.* (1926). Praha: YMCA.
5. *Zdobnice: Almanach tábora Křesťanského sdružení mladých lidí (Y.M.C.A.) v Hradci Králové 1935 – 1939.* (1939). Hradec Králové: YMCA.

Literatura

1. Buchtel, J., et al. (2005). *Teorie a didaktika volejbalu.* Praha: Karolinum.
2. Dobrý, L., & Velenský, E. (1987). *Košíková: Teorie a didaktika.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
3. Haník, Z., & Sidorják, M. (2002). *Volejbalové trůny a kanály.* Česká Lípa: END.
4. Heller, A., & Machotka, J. F. (1925). *Americké hry.* Praha: Ministerstvo národní obrany.
5. Hurikán, B. (1990). *Dějiny Trampingu.* Praha: Novinář.

6. Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.
7. Juřík, R. (1993). *Volejbal*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
8. Kaplan, O., & Buchtel, J. (1987). *Odbíjená: Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
9. Möhwald, Z. (1969). *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu*. Praha: Olympia.
10. Ninger, M. (2003). *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV).
11. Sommer, J. (2003). *Malé dějiny sportu: aneb o sportech našich předků*. Praha: Fontána.
12. Stibitz, F. (1958). *Sportovní hry VII. Malá encyklopedie sportovních her*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
13. Stibitz, F. (1968). *Odbíjená*. Praha: Olympia.
14. Táborský, F. (2004). *Sportovní hry*. Praha: Grada.
15. Tichá, P. (1990). *Historie tělovýchovy a sportu na Táborsku*. Tábor: OV ČSTV.
16. Tlustý, T., & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
17. Zoula, V. (1989). *Didaktika volejbalu ve školní tělesné výchově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Internetové zdroje

1. Bezdiček, J. (2015). *TJ Jičín: Historie oddílu volejbalu*. Dostupné z: http://www.volejbaljicin.cz/clanky/historie_oddilu.html (10. 3. 2015).
2. Dostál, P. et al. (2010). *Volejbalová metodika. Historie: Počátky volejbalu v Praze*. Dostupné z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie-clanky/detail/197/> (4. 12. 2014).
3. Dostál, P., et al. (2010). *Volejbalová metodika. Počátky volejbalu*. Dostupné z <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie/> (28. 11. 2014).
4. Dostál, P. et al. (2010). *Volejbalová metodika. Počátky volejbalu u nás*. Dostupné z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/vyvoj-doma/> (3. 12. 2014).
5. Holoubek, F., & Holoubková, J. *Historie: VK Světlá nad Sázavou*. Dostupné z: <http://www.vksvetla.wz.cz/historie.html> (4. 1. 2015).
6. *Historie volejbalového oddílu Sokol Držkov*. Dostupné z: <http://www.drzkov.cz/historie-61> (26. 11. 2014).
7. Koblíha, V. (2013). *Český volejbalový svaz: ÚVOD k dokumentům Síně slávy českého volejbalu 2013*. Dostupné z: <http://www.cvf.cz/?clanek=12737> (15. 12. 2014).
8. Kozlík, J., & Vrbenský, Z. (2012). *Volejbalové vzpomínky Jaroslava Kozlíka*. Dostupné z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/Volejbalove_vzpominky_J_KOZLIKA_na_Sokol_Kromeriz_v_letech_1920-33.pdf (31. 8. 2014).

9. Moravcová – Valentová, H. (2011). *Plzeňský ženský volejbal*. Plzeň: František Spurný, F. S. Publishing, s. 8. Dostupné z:
http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/H_MORAVCOVA_-_%20Plzensky_zensky_volejbal_1930-80.pdf (6. 4. 2015).
10. Navrátil, P. (2002). *80 let Prostějovského volejbalu*. Prostějov: OVS. Dostupné z:
http://olomouc.cvf.cz/svaz_prostejov/data/docs/80_let_prostejovskeho_volejbalu.pdf (8. 5. 2015).
11. Procházka, F. (2015). *Kácovský běh: Historická místa Kácovského běhu*. Dostupné z: <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/> (23. 3. 2015).
12. *SK Volejbal Ústí nad Labem – historie*. Dostupné z:
<http://www.skvolejbal.cz/element.aspx?WebMenuSelect=1> (20. 1. 2015).
13. Tlustý, T. (2014) *Nástin historie volejbalu v Československé YMCA do roku 1939*. Dostupné z:
<http://www.ceskakinantropologie.cz/index.php/TestJournal/article/download/376/325> (15. 2. 2015).
14. Vrbenský, Z. (2011). *Historie pražského volejbalu 20. století (1919-1999)*. Praha: Pražský volejbalový svaz. Dostupné z:
http://praha.volejbal.cz/prilohy/1556/Historie_Prazskeho_volejbalu.pdf (14. 3. 2015).
15. *YMCA: Historie*. (2015). Wikipedie. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/YMCA> (29. 3. 2015).

Seznam příloh

- Příloha 1: Portrét Williama George Morgana, zakladatele volejbalu.
Příloha 2: Portrét Josefa Amose Pipala.
Příloha 3: Uznání vítězi volejbalového utkání z roku 1924.
Příloha 4: Tištěná pravidla volejbalu vydaná organizací YMCA.
Příloha 5: Soudcovská legitimace J. Kozlíka z roku 1930.
Příloha 6: Pamětní stužka z turnaje v Bystřici pod Hostýnem.
Příloha 7: Žilinská YMCA roku 1920.
Příloha 8: Kroměřížská YMCA roku 1920.
Příloha 9: Volejbalový tým studentů Učitelského ústavu Kroměříž, který v roce 1925.
Příloha 10: Družstvo Sokola Kroměříž 1925.
Příloha 11: YMCA Banská Bystrica 1925.
Příloha 12: Strakova akademie VS Praha 1930. Strakova akademie VS Praha 1930.
Příloha 13: I. Volejbalové družstvo Masarykovy koleje.
Příloha 14: Počátky volejbalu v Praze.
Příloha 15: Počátky volejbalu.
Příloha 16: Jaroslav Kozlík.
Příloha 17: Propagační utkání v Bystřici pod Hostýnem.
Příloha 18: Přátelské utkání mezi VVK a Sokol Kroměříž.
Příloha 19: Společné foto družstev VVK a Sokol Kroměříž.
Příloha 20: Turnaj pražské Strakovy akademie.
Příloha 21: Sokol Kroměříž poprvé mistrem ČSR.
Příloha 22: Smeč z jedné nohy roku 1930.
Příloha 23: Mistrovství v Tatranské Lomnici roku 1930.
Příloha 24: Československý Sokol Kroměříž a Jugoslávský Sokol Matica Maribor.
Příloha 25: Zastávka ve Vídni.
Příloha 26: Tyršovy hry v Praze
Příloha 27: Družstvo žen Sokol Plzeň I a mužů Sokol Kroměříž roku 1934 z Osieku.
Příloha 28: Sokol Kroměříž a YMCA Bratislava na svazovém mistrovství v Bratislavě.
Příloha 29: Utkání Sokola Kroměříž s YMCA Bratislava.
Příloha 30: Přebor odbíjené ve Zlíně.
Příloha 31: Turnaj o Štít Českomoravské vysočiny na stadionu Sokola Jihlava.
Příloha 32: SK Baťa Zlín.
Příloha 33: Turnaj moravských měst.
Příloha 34: Mistrovství Protektorátu Čechy-Morava v Pardubicích roku 1941.
Příloha 35: Sportoviště Masarykovy pokusné školy měšťanské ve Zlíně.
Příloha 36: Záběr z turnaje Držkové.
Příloha 37: Nejstarší dochovaná fotografie plzeňských volejbalistek je z roku 1930.
Příloha 38: Ženské družstvo Sokol Plzeň I roku 1932.
Příloha 39: Ženy Sokola Plzeň I.
Příloha 40: Novinový výstřižek vítězství sokolských družstev v Jugoslávii z roku 1934.
Příloha 41: O. Votrubcová-Kalinová s Frantou Janečkem s cenami.

Příloha 1: Portrét Williama George Morgana, zakladatele volejbalu.¹⁹⁶

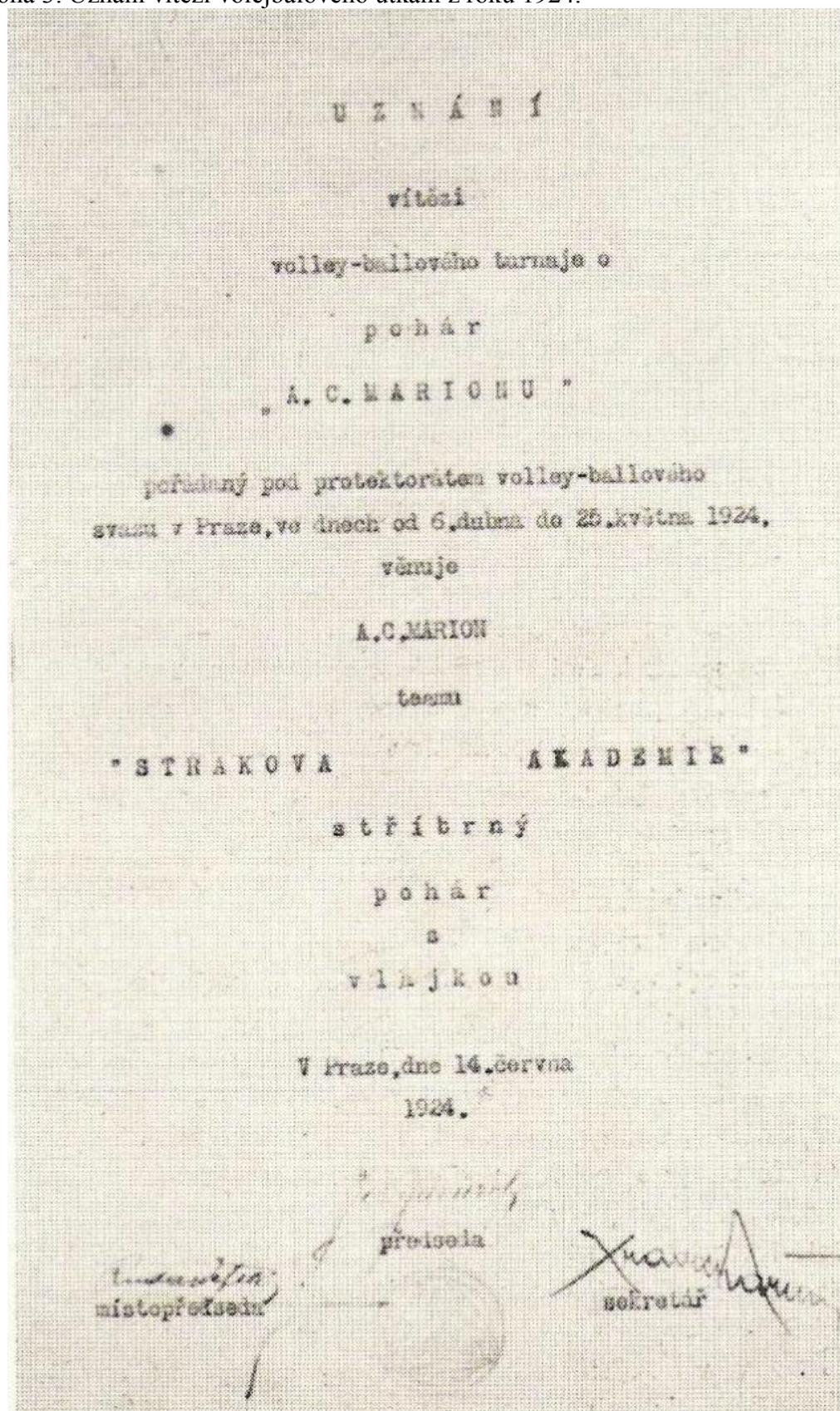
Příloha 2: Portrét Josefa Amose Pipala.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Převzato z: http://cs.wikipedia.org/wiki/William_G._Morgan

¹⁹⁷ Převzato z: Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.

Příloha 3: Uznání vítězi volejbalového utkání z roku 1924.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Převzato z: Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.

Příloha 4: Tištěná pravidla volejbalu vydaná organizací YMCA.¹⁹⁹

Příloha 5: Soudcovská legitimace J. Kozlíka z roku 1930.²⁰⁰

„Na snímku průkaz svazového rozhodčího Jaroslava Kozlíka, který získal po absolvování kurzu a „úředním složení zkoušek“ v roce 1930, jak uvedeno na legitimaci s pořadovým číslem 14. Průkaz je podepsán svazovým náčelníkem Františkem M. Markem a předsedou ČVBS prof. Františkem Smotlachou.“

¹⁹⁹ Převzato z: Tlustý, T. (2014). Nástin historie volejbalu v československé YMCA do roku 1939. *Česká kinantropologie*, 18(4), s. 47.

²⁰⁰ Převzato z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/Volejbalove_vzpominky_J_KOZLIK_A_na_Sokol_Kromeriz_v_letech_1920-33.pdf

Příloha 6: Pamětní stužka z turnaje v Bystřici pod Hostýnem.²⁰¹

„Pamětní stužka, kterou obdrželi na památku účastníci prvního turnaje ve volejbalu, uspořádaného v Bystřici p. H. Jaroslavem Kozlíkem o rok později.“

Příloha 7: Žilinská YMCA roku 1920.²⁰²

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Převzato z: Jaroš, J., et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.

„Na snímku z roku 1920 v horní řadě volejbalisté YMCA Kroměříž, pod nimi družstvo kroměřížských Skautů a mezi nimi uprostřed (pod vojákem v uniformě a nad spoluhráčem s míčem) 14letý Ferda Třasoň, jeden z prvních spoluhráčů Jaroslava Kozlíka v Sokole Kroměříž.“

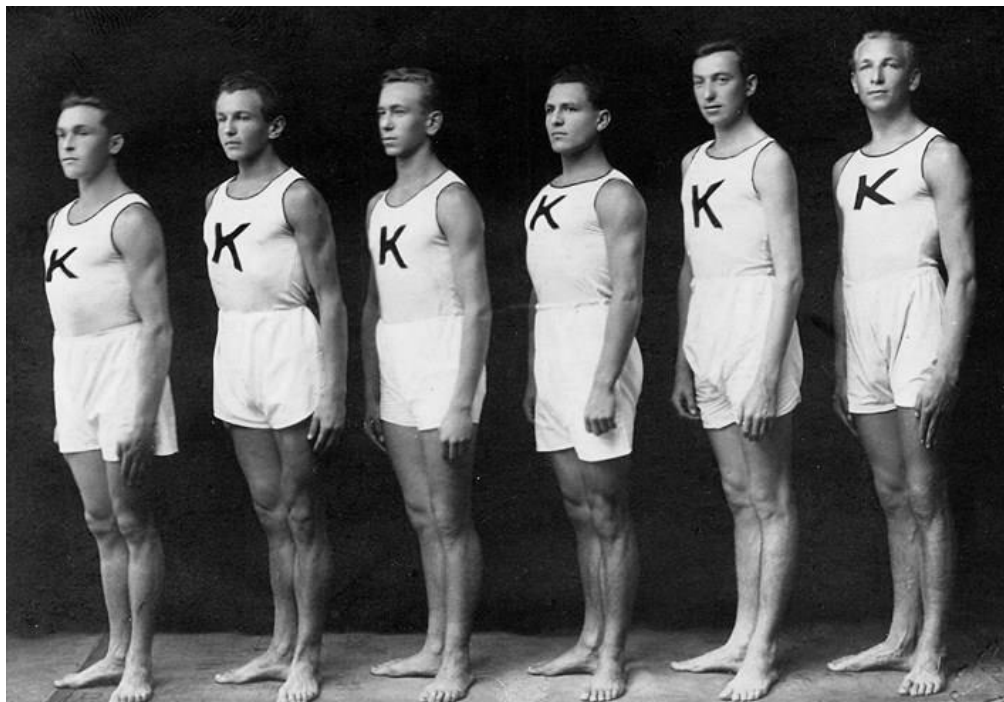

„Volejbalový tým studentů Učitelského ústavu Kroměříž, který v roce 1925 startoval pod názvem Pedagogium Kroměříž na 2. Středoškolských hrách v Praze a skončil na 2. místě. Po tomto úspěchu byla nejlepší trojice hráčů UÚK, tj. sedící (zleva) Josef Zapletal a Jaroslav Kozlík a nad nimi stojící Josef Breitenbacher angažováni do družstva Sokola Kroměříž – mistra Moravy 1924.“

²⁰³ Převzato z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/Volejbalove_vzpominky_J_KOZLIK_A_na_Sokol_Kromeriz_v_letech_1920-33.pdf

²⁰⁴ Tamtéž.

Příloha 10: Družstvo Sokola Kroměříž 1925.²⁰⁵

„V roce 1925 obhájili volejbalisté Sokola Kroměříž titul mistra Moravy z předchozího roku a na svazovém Mistrovství republiky, hraném v Praze na kurtech Strakovy akademie, obsadili 5. místo. Zleva Alois Vaněk, Miloš Pechtor, Josef Breitenbacher, Ferdinand Třasoň, Josef Zapletal a Jaroslav Kozlík.“

Příloha 11: YMCA Banská Bystrica 1925.²⁰⁶

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Převzato z: <http://sport.gov.sk/CMS/Document/Details/123>

Příloha 12: Strakova akademie VS Praha 1930.²⁰⁷

„Strakova akademie VS Praha, pětinasobný mistr ČSR, ve volleyballu, po turnaji v Tatrnaské Lomnici r. 1930 (O. Hackl, M. Hackl, Karásek, Pavliš, Šnajdauf, Mádlo, Matěna, Reich, Šimek.“

Příloha 13: I. Volejbalové družstvo Masarykovy koleje.²⁰⁸

„I. volejbalové družstvo Masarykovy koleje z roku 1933. Masarykova kolej staví každoročně několik prvotřídních družstev a drží i mistrovství kolejí.“

²⁰⁷ Převzato z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie-clanky/detail/197/>

²⁰⁸ Tamtéž.

Příloha 14: Počátky volejbalu v Praze.²⁰⁹

Příloha 15: Počátky volejbalu.²¹⁰

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Převzato z: <http://historie.volejbal-metodika.cz/historie/>

Příloha 16: Jaroslav Kozlík.²¹¹

„Na snímku kapitán a první smečář odbíjenkářů Sokola Kroměříž Jaroslav Kozlík ve společnosti vedoucího dorostenců Sokola Zlín br. Leopolda Šlosárka při Přeborech ČOS ve Zlíně roku 1936.“

Příloha 17: Propagační utkání v Bystřici pod Hostýnem.²¹²

„ Snímek z propagačního utkání ve volejbalu, které v roce 1923 uspořádal v rodné Bystřici p. Hostýnem 16letý Jaroslav Kozlík. Jak je na snímku zřejmé, nový sport přilákal úctyhodný počet diváků.“

²¹¹ Převzato z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/Volejbalove_vzpominky_J_KOZLIK_A_na_Sokol_Kromeriz_v_letech_1920-33.pdf

²¹² Tamtéž.

Příloha 18: Přátelské utkání mezi VVK a Sokol Kroměříž.²¹³

„ Záběr z přátelského utkání s pražským Vysokoškolským všesportovním klubem (mistry republiky 1925 a 1926), které si Sokol Kroměříž pozval na Velikonoce 1926. Jaroslav Kozlík první zprava v bílém triku a s čepicí, jejíž štítek měl chránit hráče před oslněním.“

Příloha 19: Společné foto družstev VVK a Sokol Kroměříž.²¹⁴

„ Společný snímek obou družstev, hráči VVK Praha v černém oblečení, Kroměříž v bílých sokolských tílkách. Jaroslav Kozlík druhý zprava, první zleva populární smečář soupeřů Vondrovič zvaný „Čína“.“

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

Příloha 20: Turnaj pražské Strakovy akademie.²¹⁵

„ V květnu 1926 startoval Sokol Kroměříž na turnaji pražské Strakovy akademie (mistrů ČSR 1924) v Praze na Klárově, s kurty na zahradě současného sídla vlády ČR. Sokolové z Kroměříže skončili na 3. místě za pořádající „Strakovkou“ a VVK. Na snímku smečuje Jaroslav Kozlík proti jednobloku SA. Vladimír Čermák, Jaroslav Kozlík, Josef Zapletal, Josef Breitenbacher a Alois Vaněk. “

Příloha 21: Sokol Kroměříž poprvé mistrem ČSR.²¹⁶

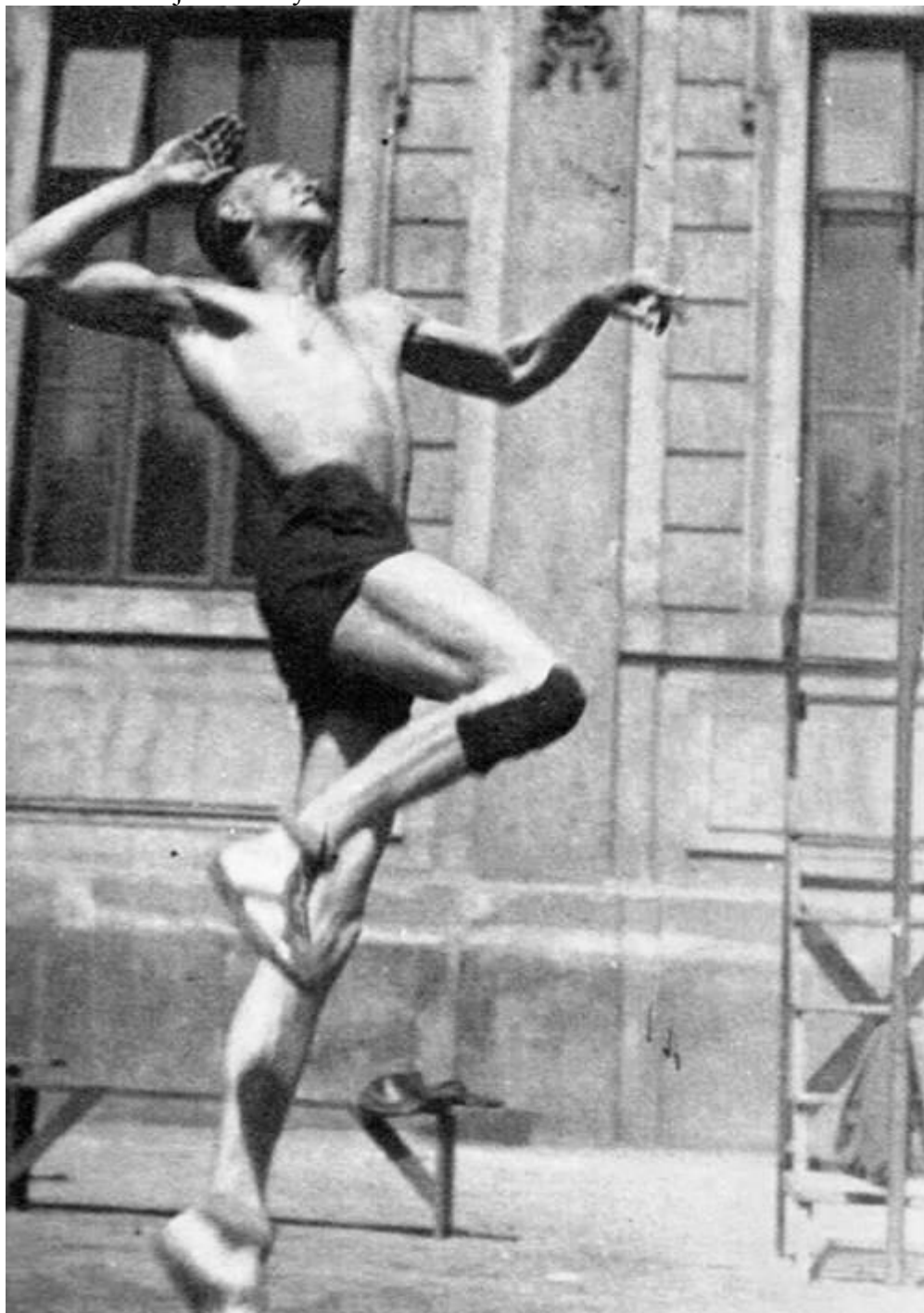

„ První titul svazového Mistra ČSR získali volejbalisté Sokola Kroměříž v roce 1929 v Praze na kurtech Sokola Dejvice. Zleva Miloš Pechtor, Otto Hoffmann, Jaroslav Kozlík, Jaroslav Černý, Otakar Ševčík a Václav Hradec. “

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

Příloha 22: Smeč z jedné nohy roku 1930.²¹⁷

„Jaroslav Kozlík ve fázi odrazu na smeč „z jedné nohy“ při jednom z přátelských utkání v roce 1930 se Strakovou akademií v Praze.“

²¹⁷ Tamtéž.

Příloha 23: Mistrovství v Tatranské Lomnici roku 1930.²¹⁸

„ Na mistrovství ČSR 1930 v Tatranské Lomnici podlehl Sokol Kroměříž v rozhodujícím utkání 1:3 Strakově akademii a mistrovský titul z roku 1929 neobhájil. Na snímku z finálového utkání smečuje Otto Hoffmann proti dvojbloku „Strakovky“, Jaroslav Kozlík sleduje akci v pravé zadní části hřiště a zakrývá spodní část smečujícího spoluhráče.“

Příloha 24: Československý Sokol Kroměříž a Jugoslávský Sokol Matica Maribor.²¹⁹

„ V roce 1931 vyhráli volejbalisté a volejbalistky Sokola Kroměříž kvalifikační turnaj a poprvé jeli reprezentovat ČOS a čs. volejbal na Přebor Svazu slovanského sokolstva (SSS), který hostil jugoslávský Maribor. Obě kroměřížská družstva získala titul Přeborníka SSS vítězstvím nad svými soupeři ze Sokola Matica Maribor - přeborníky Spojeného království Jugoslávie. Na snímku vítězná šestka volejbalistů Kroměříže (zleva: Gattermayer, Holec, O. Ševčík, Hoffmann, Coufalík a Kozlík) s funkcionáři a soupeři.“

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

Příloha 25: Zastávka ve Vídni.²²⁰

„ Při zpáteční cestě z Mariboru se volejbalisté Sokola Kroměříž zastavili ve Vídni, kde sehráli dvě přátelská utkání s výběrem Sokola Vídeň, při kterých soupeři neuhráli více jak 5 míčů v setu. Na snímku při prohlídce Vídně Jaroslav Kozlík druhý zprava, po jeho pravici náčelník vídeňského Sokola br. Belihar a vedle něj vedoucí a trenér družstva Kroměříže br. Opravil.“

Příloha 26: Tyršovy hry v Praze.²²¹

„ V rámci 2. ročníku Tyršových her v Praze na Strahově v roce 1934 se Sokol Kroměříž (bílá tílka) utkal s vysokoškoláky z Marathonu Praha (černá tílka), toho roku mistry ČSR. Tyto hry měly demonstrovat rozvíjející se spolupráci mezi ČOS a jednotlivými sportovními svazy ČSR. V utkání volejbalistů podlehli po boji 1:2 reprezentanti ČOS reprezentantům ČVBS. Na smeči Jan Coufalík (Kroměříž), na bloku Josef Češpiva (Marathon).“

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

Příloha 27: Družstvo žen Sokol Plzeň I a mužů Sokol Kroměříž roku 1934 z Osieku.²²²

„ V roce 1934 startoval Sokola Kroměříž podruhé na Přeboru SSS, v jugoslávském Osijeku porazil své soupeře ze Sokola Lublaň a získal podruhé mezinárodní přebornický titul. Na snímku společně s družstvem Sokola Plzeň I, které zvítězilo v kategorii žen. Jaroslav Kozlík první zprava, po jeho pravici nejlepší plzeňská hráčka Marie Faustusová.“

Příloha 28: Sokol Kroměříž a YMCA Bratislava na svazovém mistrovství v Bratislavě.²²³

„ V roce 1936 získali volejbalisté Sokola Kroměříž všechny nejcennější trofeje: v Bělehradě potřetí titul Přeborníka SSS, v Bratislavě třetí titul mistra ČSR a ve Zlíně devátý titul Přeborníka ČOS. Na snímku ze svazového mistrovství v Bratislavě Sokol Kroměříž spolu s hráči YMCA Bratislava v dolní řadě (4. místo). Zleva stojí Otakar Ševčík, Otto Hoffmann, Jaroslav Kozlík, Mojmír Valenta, Jan Coufalík a Stanislav Ševčík.“

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

Příloha 29: Utkání Sokola Kroměříž s YMCA Bratislava.²²⁴

„ Z tohoto šampionátu je i záběr utkání Sokola Kroměříž s YMCA Bratislava, na kterém Jaroslav Kozlík, překonává smečí dvojblok soupeře. Akci sleduje vlevo nahrávač Ota Ševčík, v poli Mirek Valenta.“

Příloha 30: Přebor odbíjené ve Zlíně.²²⁵

„ Přebory ČOS se konaly ve Zlíně, při společném fotografování týmů obsadili hráči Sokola Kroměříž první dvě řady, Jaroslav Kozlík sedí druhý zprava s M. Valentou po levici a O. Ševčíkem po pravici. Nad nimi sokolská družstva z Brna, Košic, Pardubic, Plzně a Prahy-Vysočan. Nad všemi soupeři zvítězil Sokol Kroměříž nejtěsnějším poměrem setů 2:1.“

²²⁴ Tamtéž.

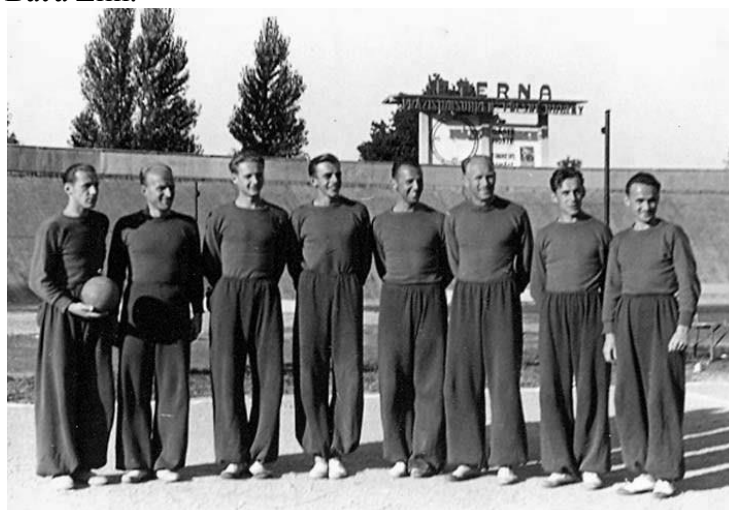
²²⁵ Tamtéž.

Příloha 31: Turnaj o Štít Českomoravské vysočiny na stadionu Sokola Jihlava.²²⁶

„ Rok 1937 byl posledním rokem existence slavného týmu volejbalistů Sokola Kroměříž. Jeho hráči se již plně věnovali svým profesím, většina z nich působila mimo Kroměříž a bez přípravy se sjížděli pouze k soutěžním utkáním. Jednou z posledních akcí byla účast a vítězství na turnaji o Štít Českomoravské vysočiny na stadionu Sokola Jihlava, kde se Jaroslav Kozlík seznámil se svou manželkou Annou Chalupovou ze Sokola Brno-Husovice. Na dolním snímku uprostřed, odděleni neznámým funkcionářem, stojí s vítěznými trofejemi budoucí manželé Kozlíkovi. “

Příloha 32: SK Baťa Zlín.²²⁷

„ Po rozpuštění družstva Sokola Kroměříž našla řada hráčů angažmá v jiných klubech a to obvykle v místě svého nového zaměstnání. U Otakara Ševčíka to byly Pardubice (kde začal učit), u Mojmíra Valenty Brno (kde zahájil svou lékařskou praxi). Jaroslav Kozlík s Ottou Hoffmannem se stali oporami Sokola Zlín díky jejich kantorskému zaměstnání v Masarykově pokusné škole měšťanské. Po zákazu Sokola a rozpuštění sokolských jednot v dubnu 1941 přešlo družstvo do SK Baťa Zlín, zleva Roubíček, Hoffmann, Mayer, Šrank, Walter, Kozlík, Ponec a Grossmann. “

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

Příloha 33: Turnaj moravských měst.²²⁸

„Na snímku dole účastníci „Turnaje moravských měst“ ve Zlíně roku 1941 - zleva Brno, Kroměříž, Olomouc, Ostrava, Přerov a Zlín.“

Příloha 34: Mistrovství Protektorátu Čechy-Morava v Pardubicích roku 1941.²²⁹

„ S vrcholovým volejbalem se Jaroslav Kozlík rozloučil v dresu SK Baťa Zlín na mistrovství Protektorátu Čechy-Morava v Pardubicích roku 1941. Družstvo Zlína skončilo na 5. místě, na snímku zdolává Jaroslav Kozlík trojblok jednoho ze soupeřů.“

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

Příloha 35: Sportoviště Masarykovy pokusné školy měšťanské ve Zlíně.²³⁰

„Své volejbalové aktivity ukončil Jaroslav Kozlík na sportovišti Masarykovy pokusné školy měšťanské ve Zlíně, kde od 1. září 1933 působil jako kantor, a které pomáhal v roli poradce projektovat a budovat. Za venkovním víceúčelovým hřištěm (na snímku momentálně s volejbalovými kurty) oddělená řadou stromů stojí rovněž víceúčelová tělocvična.“

Příloha 36: Záběr z turnaje Držkové.²³¹

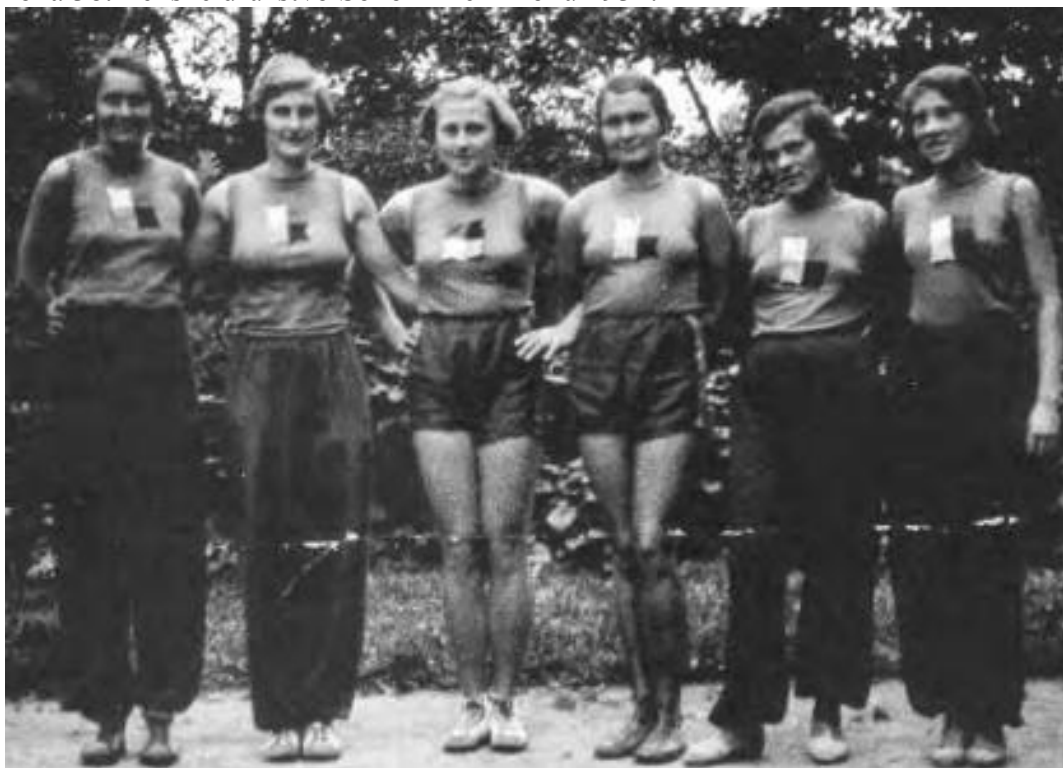
²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Přejato z: <http://www.drzkov.cz/historie-61>

Příloha 37: Nejstarší dochovaná fotografie plzeňských volejbalistek je z roku 1930.²³²

Příloha 38: Ženské družstvo Sokol Plzeň I roku 1932.²³³

„Vítězky přeboru ČOS 1932 pořádaného v rámci IX. Vsesokolského sletu v Praze. Zleva: Faustová, Divišová, Lorencová, Machotková, Votrubcová O., Votrubcová V.“

²³² Převzato z: http://www.cvf.cz/archiv/7_VYZNAMNE_KLUBY/H_MORAVCOVA_-_%20Plzensky_zensky_volejbal_1930-80.pdf

²³³ Tamtéž.

„Ženy Sokola Plzeň I: kapitánka Faustová, Divišová, Lorencová, V. Votrubcová, O. Votrubcová, Machotková.“

Sokolové vítězí v Jugoslávii
Českoslovenští reprezentanti zvítězili

V neděli byl v Osieku v Jugoslávii vybojován přebor Svazu slovanského sokolstva v odbíjeně. K prvému utkání v historii slovanského sokolstva vůbec nastoupilo pouze Československo a Jugoslavie, bulharští Junáci se telegraficky omluvili. Jugoslávii reprezentoval přeborník Svazu sokola král. jugoslávského Sokol Lublaň, ženy družstvo Sokola Maribor. Za Českoslov. nastoupil přeborník ČOS v odbíjeně mužů Sokola Kroměříž a přeborník žen Sokol Plzeň I. Nejprve vybojovaly přebor ženy. Plzeňské ženy měly na začátku trému a daly se statnými Slovinkami poněkud překvapit, takže v prvním setu Maribor dosti dlouho vedl. Ale pak technická převaha a mistrovská souhra Plzně si vynutila převahu a konečně Plzeň vyhrála první set 15:9. Ve druhém setu ovládla Plzeň již dokonale pole a vyhrála s převahou 15:2. Prvním přeborníkem Svazu slovanského sokolstva v odbíjeně žen se stalo tedy družstvo Sokola Plzeň I. Utkání mužů bylo vyjednáno na tři vítězné z pěti setů. Kroměříž má už v Jugoslávii dobré jméno a obecenstvo bylo jeho výkonem skutečně nadšeno. V prvním setu zvítězil Kroměříž 15:7, ve druhém 15:6 a ve třetím zdrtil už soupeře 15:0. Sokol Kroměříž jest tedy prvním přeborníkem Svazu slovanského sokolstva v odbíjeně mužů. Odpoledne byly vybojovány ukázkové zápasy týchž soupeřů a zvítězila opět družstva ČOS. Ženy zvítězily 15:1, 15:11, muži 15:0, 17:15. -ad-

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž.

Příloha 41: O. Votrubicová-Kalinová s Frantou Janečkem s cenami.²³⁶

„O. Votrubicová-Kalinová s Frantou Janečkem po vítězství na mistrovství republiky v mix-deblu s cenami.“

²³⁶ Tamtéž.